96

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

ШИНАРДИ
20
ИЮЛЬ
1965 шу
№ 86 (4099).

Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО
(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

ДАЬХЕННА — ДУКХАГIА ЯЛАТ!

ТIехьадоах ялат чуэцилга

Цхьоалагlча июле чуэца доладаьд ка бола ялаташ Наурски района «Россия» яхача колхозе. Бакъда, хIанз а чакхдаланза ца уж балхаш. 2500 гектарах, хIанзчул тIехьагIа, хьакха дезаш дисад 600 гектар совгIа ялаташ.

—Каст-каста догIаш делхар бахьан долаш даьннад балхаш тIехьа. Комбайнаш йолаялийта йиш хиннаяц йоачаш хиннача пхе-ялх дийнахьа. Иштта гIулакх этта деца́ре чуийца даьнна хургдар ялаташ,йоах колхоза кулгалхоша.

Харц дац догIаш дийлха хилар а балха цар новкъарле яр а. ХIаьта а чуийца дакхха йиш яр кIа. нагахьа санна юххьанца берригаболх кхетамца вIаштIехьбаьккха хиннабаларе. йоакхо яьяц колхозе ханах бизза пайда а эцаш 8—10 дийнахьа ялаташ чуийца дахара.

Iурре хьакха доладе йиш я кIа, малхо сихха дIадоаккх бийсанна дилла тхир. Бакъда, «Россия» яхача колхозе-м Iуйрийна ийссахьат даьлча а кIа хьакха йолалац комбайнаш. ХIанад из? Бригадирашеи агрономашеи бехке дер тхир да. Бакъдар аьлча-м бехк цар шоай ба. Механизаторашца къамаьл дича гучадоал из.

—Тхо ханнахьа цIагIара хьакхувларе вIалла ца гоаш дIаболабергбар оаха болх. — йоах цар. Уж кхоачамбоацараш хиларах вуррийттлагIча июле ворхI-бархI машин кIа мара данзар комбайнашкара цхьоалагIча бригада хьатта, шийтта сахьат даллаца. Цул тIехьагIа мара лерттIа дIаболабаланзар болх.

Шоаш Iуйрийна ца деш дисар а кхоачаде гIерташ тIагIертта къахьег цхьоалагIча бригада комбайнераша Новоселова Николая, Алфимов Ивана, Ларионов Григоре, 210-220 гектара тIара хьекха а хьекха кхоккха эзар центнер совгIа кIаи мукхи аьрдад царех хIаране, иштта дика болх беш ба кхыбараш а. Шоай бехках комбайнаш цIаккха а сеца латтийтац шофераша Баташов Мовсара, Кучеренко Николая, Следенко Георге, кхычар.

Цхьабакъда, кхы а дикагIа хьокхамаш доахаргдар комбайнераша юрта цIа а ца ухаш бригадий кхайстанашка бийсаш яха йиш хилча. Городера баьхкача шофераштa Iобувшал мара метташ дац укхаза.

Болх беш яц бригадера механизатораш лувчийта лаьрхIа хьалъяь ши душ а.

Ди массаза доала дукха Iолег кхашка диса кIа. Берриrа теркам тIабахийта беза из сихагIа чуийца даккхара. ВIаштIехьдаккха деза бригадашка Iуйрийна ха а ца йоаш комбайнашка болх байталга.

Иштта де дезаш да хьатташка Iайна ялат сихха цIендаь а даьккха складашка чутосилга. Масала, 420 тонн кIа латт шоллагIча бригада хьатта цIенданза. Ши-кхо ди мара дац хьатташка шин сменах болх бе болабаь. КIезига я укхаза ялат цIенду машинаш. Царех а бизза пайда эцац колхозе. Масала, цхьоалагIча бригада хьатта болх на беш лаьттай кIа цIенду йиъ машина, духхьал цхьан комбайнана цIендаьд из хIанзалца.

Хьатташка кIа хьатIакхухьаш ткъаьх машин йолча, цигара кIа дIакхухьаш ши-кхо машин а яц, из цIендаль ца хилар бахьан долаш.

ЛоархIаме да ча хьа а гулдеш кхаш сихха мукъадахар, хIана аьлча, цунна тIеххьа аха деза уж. Из гIулакх ледара латтарах 700 совгIа гектара тIара мара хьагулдаьдац ча, хIаьта аьхар 600 гаргга гектар лаьтта мара дац.

Из болх ледара лелаш хилара бахьан да аргIаш деш йола агрегаташи волокушаши, иштта цига болх бу нахи кIезига хилар. «Россия» яхача колхоза кулгалхоша де йиш яр де деза лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дIа а даьха болх лерттIа тоабара.

Ам. ПЛИЕВ,
тха собкорр.

Центральни усадьбана гаьна йоаццаш я «Терский» яхача жа деладеча совхоза хьатт. Цигача хьалкхаьчача совхоза агроном Георгий Иванович Андриянови Наурски автобоахама диспетчер Николай Яковлевич Макарови духьала баьхкар тхона.

Ялат чуэцара хьакъеха оаха массехк хаттар дича, Георгий Ивановича аьлар, — Укх шерарча планах 800 тонн ялат чуийца вIалала деваш яр совхоз. хIаьта 1200 тонн дIа а енна хIана планал совгIа дола ялат паччахьалкхенна дIачvлуш да тхо». Фуна лаьрхIа ялат къоастадеш ба хьатта. 700 тонн къоастаде деза цар. ВIалла ца соцаш ялат цIендеш массехк машин латт хьатта. Къаьстта дика болх бу ялат цIендераша: Гашина Аннас, Подобреева Марияс, Куприянова Валентинас.

Ялат дIакхухьача хьалхле яьккхар малав, аьнна, оаха хаттар дича диспетчера Николай Иванович Макарова аьлар: — Наурски автобоахамо 20 машина елар совхоза ялат чуэца. Массарел дикагIа болх бу шофера Бежигов Алхазура. Дийнахьа хьатта тIара ялата дIачулуча кхаччалца 12 рейс е кхоаву из.

Совхоза хьатта кхоалагIа къахьегама листок арахийцай агронома Андриянова. Къахьегама листока тIа балха цтогаш ювц агронома, хьалха ваьннар, тIехьависар белгалву.

С. ВОРОНИН.

Сурта тIа: дикагIа вола водитель А. Бежигов.
М. Пашкова сурт.

Болх тесса битача...

Ялат ца дойташ чуэцара гIулакха лерттIа йоакхо еш дац Грозненски районера цхьадола боахамаш.

Ка бола ялаташ чуэцара хьалхарчарех цхьа моттиг Грозненски районе дIалоац «Ермоловский» оалхазараш леладеча совхоза коллективо. ХIанз укхаза чуийцад 2000 гектар гаргга ялат. ХIара гектара тIара 14 центнер гаргга мукх чуэц цу боахаме. ХIаьта, цхьайолча участкашкара гектара тIара чуийцад 20—23 центнер кIа.

Бакъда, паччахьалкхен амбарашка дуккха а дукхагIа ялаташ дIачудала йиш хургьяр нагахьа санна уж цIена чуийца даларе. Касарех улла кIа хьалъийдеча балхаш лераша хьал ца эцаш дIаьххача оасаех улла ялат дита моттигаш дукха я.

Касарех улла ялат хьал ма ийцца а аха доладу лаьтта. ХIаьта, цхьан майдан тIара шера ши хьувкъам чуэца лерхI совхоза къахьегамхоша. Из дика да. Дика дац цу оахача лаьтта кIал а ухаш ялат довш хилар.

Мукх чуийцача 130 гектар майдан тIа болх беш хиннай ялх гусеничнн трактор. Механизатораша А. Укашева, Б. Ибнева, А. Лорсанова, Ш. Абубакарова хьажкIаш дIае аьхад из лаьтта. Агротехника хIадехараштa вIалла жоп луш дацар оахам. Цхьаккха нух дац пхьаьд йоаллаш, хIара чакхвоалача моттигашка ца оахаш йовкъаш ухкийт. Нов. Ибиевна тIеххьа лаьтта оахаш водача Укашева 10—12 сантиметр мара кIоарга дац оахам. Эгтара чIоагIагIа новкъа хулаш да цу берригача трактористаша цхьаккха бала боацаш хьал ца эцаш диса мукха канаш оахача лаьтта кIалъахийтар.

ШоллагIча отделене кулгалхоша Мурадова, Колпикова, бригадира Голосова ахкийса канаш хьалохьаде говрашца вахийтар Хамбулатов Iаьла-Хьажа. Бакъда, шийна тIадилла гIулакх цо кхоачашдаьдий хьежа саг-м вац царех. ХIаьта, хIара ялат хьалъийцача 20 процент канаш ахкийта хилча цхьан саго фу дергда укхаза. Лоацца аьлча, хIара гектара тIа аллийсад 3 центнер ялат. Сов ка маьрша ба хIамап кхом ца бераш.

Дукха ялат да хьал ца эцаш аллийсар. Из иштта доллаше а шоаш чу ца эцаш дитача ялата лар йоае лерхIаш лаьтта аха аьнна указани еннай кулгалхоша. совхоза директора нов. Сухомлинова. керттерча агронома нов. Кузнецова.

Цу тайпара хьал да Грозненски районе меттел республике а боккхагIчарех болча боахаме —Грозненски шурий совхозе а. Укхаза а лерттIа къовсам лоаттабац чуэцаш дола ялат ца дойтара. Касарех улла ялат хьалъацача геттара дукха кIи канаш дадийтад шоллагIча отделене комбайнераша Мехтиев Шамила, Шейко Николая. ХIаьта, ах гектар хиллал дола кха вIалла ца хьокхаш а дитад цар.

Цу отделене ялат чуийца даьнна лаьтташ оахаш хиннаб трактористаш Шахкириев Аса, Дачаев Муса, Юнусов Ахьмад, Алханов Шамид, Шавлиев Шуди. ХIара гектара тIара 23 центнер мукх чуийцаб цар. Бакъда, цигара хьадала лезаш хинна ялат дуккха а дукхагIа дар. Кхай тIа гулъяь укхача каташтa юкъе дукха ялат дисадар.

— Агроном вац отделене, — лхаш бехказа бовла гIерт совхозе, — цудухьа дувл уж гIалаташ.

ТIаккха совхоза директор нов. Шаго е керттера агроном нов. Беляев хIана хьежавац ялат чу мишта эц, иштта гIулакх хилча лерттIа тIахьожам хIана лоаттабаьбац цар балха. ХIаьта, ялаташ чуэцача ханна цу отделене нов. Беляев уполномочени хилар. Цо а ца лоаттабича хьан лоаттабергба цига деча балхашта тIахьожам.

Цу тайпара хаоттама хьалаш бахьан долаш соахкарчул дуккха а кIезигагIа хиннад ялаташ. Цунца дувзаденна боккхача лоархIаме да ялат ца довра лерттIа тIахьожам лоаттабара гIулакх. Из кхетаде лекхарийла ба колхоза кулгалхоел совгIа берриrа комбайнераш, шофераш, трактористаш, хIара колхоза, совхоза болхло.

Е. ДОМБАЕВ.

ПАЙДА ЭЦА ТЕХНИКАХ

Гаргахоачаш латт гурахьа дийна ялаташ чуийна даргдола денош. Чуийнна къахьегаш боахк юрта къахьегамхой кхашка.

Ачхой-Мартана районерча къахьегамхоша лакхара декхараш тIаийцад шоашта, хIаьта уж кхоачашдара шоаш ца кхобеш къувсаш а ба уж. Района кхаш леладераша лаьрхIад укх шера хIара гектара тIара 18—20 центнерал чухнахьа доацаш ка бола ялаташ чуэцилга.

Уж белгалдаь декхараш кхоачашдергхилара тешал ду механизатораш техниках бизза пайда эца ховш а гIерташ а хилара.

Районе хIара комбайно чуэца деза ка бола ялат да 155 гектар.

«Лермонтовский» совхоза механизатораш шин ханнахьа болабелар хьувкъам чуэца. Бакъда, цар берригача шоашкарча торонех бизза пайда ийбац. Комбайнаш болх бе йолалу Iуйрийна 8—9 сахьат даьлча, хIаьта сайрийна 8—9 сахьат даьлча сопа а социйт. Цар хьокхам ийцабаш шоашта лоаллахарча «Самашкинский» совхозе балха ди Iуйрийна 4 сахьат даьлча долалуши бийса хиллалца дIаьхлуши хиларах. Цу тайпара болх баьча самашкинцаша

«Самашкинский» совхозо паччахьалкхенга ка бола ялаташ доххара план тIеххоачашъяьй, хIаьта хIанз дIахо а планал совгIа ялат дIател паччахьалкхенна

«Лермонтовский» совхозе мела вIаштIехьбаьккхаб къахьегам. Нахацара политико-кхетама болх а мела бу цига. Гойтара агитаци вIалла а йоацаш я. газеташи журналаши наг-нагахьа мара кхахьац кхашка, механизаторий самукъален гIулакхаш вIаштIехьдахара йоакхо яц. Дукха механизатораш бийса яккха цIаух, Iуйрийна юхабахка гов, цулухьа балха ди а гайна долалу.

7—9 дийнахьа ялаташ чуийца яла торо яр совхоза, цхьабакъда, из хIанз а йистеьннаяц. Из да техниках ах боараме мара пайда ца ийбарах хьахиннар.

ХIанз паччахьалкхенна ялат дIалулга сихдара когаметта гина лаьрхIа ялат хьалхарча аргIанна дIаувттадеш боахк «Лермонтовский» совхозера бараш. Цо наьха мо юхаувз паччахьалкхенна ялат дIадалара план кхоачашъелга.

А. МАГОМЕТОВ.

ОРБИТА ТIА—«ПРОТОН-1» ЯХА КОСМИЧЕСКИ СТАНЦИ

Космически аренаш тахкара оттаяь программа кхоачашъелга IалашдаралаьрхIа Советски Союзе хьаьй низ бола керда ракета-носитель.

1965 шера 16 июле цу ракета новкъосталца лаьттана юхерча орбита тIа яьккхай «Протон-1» яха Iилма космически станции контрольно-измерительни аппаратура комплекси.

Орбита тIа баьккхача пайдане болча мухьа (носитела тIеххьара лагIа доацаш) юкъара дозал 12,2 тонн да.

ТIехлакхарча энергей космически частицаш тахкара эшача лаьрххIа йолча Iилма аппаратураца кийчъяь я «Протон-1» яха станци.

«Протон-1» яха космически станци орбита тIа яьккхай апогей 627 километри перигей 190 километри а йолаш. Орбита лостам 63,5 градус я. Станце Лаьттана гонахьа го боаккха ха 92,45 минут.

Iилман измерительнии аппаратурал совгIа космически станце тIа оттаья 19,910 мегагерца частотах болх беш йола радиопередатчии.

Хьаийцача телеметрически информаце яьча анализо хьахьокх, «Протон-1» яхача космически станце тIа оттаьча аппаратуро лерттIа болх беш хилар.

Координационно - вычислительни центре хьачуйоагIача информаце обработка ю.

ЛИТВЕ, ЛАТВЕ, ЭСТОНЕ СОВЕТСКИ IАЬДАЛ ЮХАМЕТТАОТТАДАЬ 25 ШУ ДИЗАД

СОВЕТСКИ ХАЛКЪИЙ ВОШАЛ ДОЛЧА ДЕЗАЛЕ

ВИЛЬНЮС, 17 июль. (ТАСС корр.) Советски Литва сийлахьара 25 шу дизара хетаяь торжественни заседани хилар тахан республика столице. Из хьайийлар Литовски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Ю. И. Палецкиса.

Литовски халкъаца гIадъяха цига кхаьчай ерригача вошал долча республикашкара делегацеш.

Цей дездеча венав КПСС ЦК Президиума член, Советски Союза Коммунистически парте секретарь М. А. Суслов. Заседане зале ба доазол дехьара баьккха хьаьший.

Гулбеннараша тIоараш а детташ, торжественни заседане сийлен президиуме хорж КПСС ЦК Президиум.

Доклад е дош лу Литва Компарте ЦК хьалхарча секретара А. Ю. Снечкуса. Советски Iаьдала 25 шу дизар, — аьлар цо, — еза ха оттар да литовски халкъа хинна ца Iеш, вай мехка дерригача вошал долча халкъашта, дерригача дунен тIарча берригача вай доттагIашта, доазол дехьарча эзараш болча литовцашта.

Торжественни заседане къамаьл дир М. А. Суслова.

Шун торжественни заседане, йоах М. А. Суслова, къамаьл дара а Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета цIерах республика болхлошта, ахархошта, интеллигенцена, берригача къахьегамхошта Литве болхлой-ахархой Советски Iаьдал юхаоттадаь ткъаь пхиъ шу дизар даькъала дувцара а йола йоккха сийле кхаьчай сога.

Литовски халкъа цIей — из дерригача советски халкъий цIей да.

Нов. Суслова дIакхайкаду КПСС ЦК-ра, СССР Лакхехьарча Совета Президиумагара, СССР Министрий Советагара Литовски халкъага хоатта моаршал.

Зала чу яхь Литовски ССР паччахьалкхен байракх. Къахьегамхоша тIоараш а детташ, М. А. Суслова байракха тIа Ленина орден а йолл, Советски Литвана Ленина орден яларах дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ дIа а деш.

Заседане доакъашхоша цхьоагтIа раьза хина тIаийцар КПСС Центральни Комитетаги Советски правительстваги моаршал хаттара письмо.

РИГА, 17 июль. (ТАСС). Доккха цIей эттад Латве лаьтта. ВIаь шерах иьлагIа дакъа дIалахад латышски халкъ керда ха лерхIа доладелча гIоне.

Еза ха оттара — Советски Латве 25 шу дизара юбилейна хетаьяр 17 июле хинна Рига къахьегамхой викалий митинг.

...Межапарк. Рижанашта духхаезача салаIара моттигех йола цаI. Укхаза моттигаш дIалувц 30 эзар гаргга болча рижанаша.

Гулбеннараша боккхача безамца тIаийцар КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета Председатель Я. В. Пейве, Латве Компарте ЦК хьалхара секретарь А. Я. Пельше, республика Лакхехьарча Совета Президиума председатель Я. Э. Калнберзин, Латвийски ССР Министрий Совета председатель В. П. Рубен, кхыбола республика кулгалхой митинга президиуме гучабалар.

Латвийски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Я. Э. Калнберзина дIакхайкаду митинг хьаеллар.

Къамаьл де дош лу А. Н. Косыгина.

Митингерчар боккхача безамца тIаийцача А. Н. Косыгина ший къамаьлаца белгалдир, Советски Латве советски Iаьдал юхаоттадаь 25 шу дизар — из латышски халкъа доккха цIей а да, хIаьта цунца цхьан ханна Советски паччахьалкхен дерригача халкъий цIей а да из, аьнна. Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, Советски правительства цIерах из торжественни юбилей чIоагтIа даькъала дийцар цо, берригача Латве къахьегамхошта — болхлошта, колхозхошта, интеллигенцена, хIаьта СССР Лакхехьарча Совето Латвийски Советски Социалистически Республикана Ленина орден яларах бола соцам тIаийцалга дIа а кхайкадир.

Iалаьмате чIоагIа раьза хинна митинга доакъашхоша тIаийцар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага моаршал хаттара письмо.

ТАЛЛИН, 17 июль. (ТАСС). Къаьнача замалахьарча эстонски лаьттан гIа эттад доккха цIей — Эстонски Советски Социалистически Республика 25 шу дизар.

...Цей деадара кепе кийчъяь я «Эстония» яха концертни зал. Тахан укхаза хиннай Советски Эстоне 25 шу дизара хетаяь йола партийни, советски, общественни организацей викалашиа цхьана хинна Эстоне Компарте Центральни Комитета, Эстонски ССР Лакхехьарча Совета Президиума, Министрий Совета торжественни заседани.

Боккхача безамца тIаийцар заседане хиннараша КПСС ЦК Президиума член, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель А. И. Микоян, вошал долча республикай, Москвай, Ленинграда, Псковски областа делегацеш, СССР летчик-космонавт Г. С. Титов торжественни заседане президиуме гучабалар.

Гулбеннараша цхьоагтIа раьза а болаш сийлен президиуме хержар КПСС Центральни Комитета Президиум.

Зале бар иштта доазол дехьарча мехкашкара баьхка хьаьший а.

Эстонски ССР 25 шу дизарах йола доклад йир Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара И. Г. Кэбина.

Къамаьл де дош лу А. И. Микояна.

Вай укхаза гулденнад Эстоне Советски Iаьдал юхаоттадаь 25 шу дизара дезача дийнахьа, йоах нов. А. И. Микояна. Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето чIоагтIа даькъала дувц дерригача эстонски халкъа сийлахьара цIей дездар.

Из дог гIоза цIей эстонски халкъа вахара юкъера йоккха событи хинна Iац. Берригача Советски наха Эстоне, Латве, Литве къахьегамхошца цхьана деаду из сийлахьара шу дизар, царна чIоагтIа лов экономикеи культуреи дегIайоалаяра, коммунизм хьалъяра цар кхы а толашагIа дола толамаш дахар.

— Яхийла коммунизм! — аьнна ший къамаьл дах воал А. И. Микоян. Гулбеннараша чIоагтIа тIоараш а детташ цо дIакхайкаду КПСС ЦК-ра, СССР Лакхехьарча Совета Президиумагара, СССР Министрий Советагара эстонски халкъага хоатта моаршал.

Республикана Ленина орден ялар А. И. Микояна дIакхайкадаро Iалаьмате чIоагIа гIозбаьхар цига хиннараш.

Эстоне Компарте ЦК, ЭССР Лакхехьарча Совета Президиума, ЭССР Министрий Совета цIерах, дерригача эстонски халкъа цIерах И. Г. Кэба кIоаргга баркал аьлар КПСС ЦК, Советски правительствана — республикана доккха совгIат даларах. Цо тешам белар коммунизм котъяккхар духьа денал ура а оттадаь къахьегара Эстоне къахьегамхоша долла хIама дергхиларца.

Торжественни заседане доакъашхоша чIоагIа раьза хинна тIаийцар КПСС Центральни Комитетага, СССР Лакхехьарча Совета Президиумага, СССР Министрий Советага хоатта моаршал.

ДIАЙХА МОАРШАЛ

Прибалтике советий Iаьдал юхаметтаоттадаь 25 шу даьнна ди дездарца дувзаденна КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето Литовски, Латвийски, Эстонски ССР Компартей Центральни Комитеташка, Лакхехьарча Советий Президиумашка, Министрий Советашка, цу республикай берригача къахьегамхошка моаршал дахьийтад.

Дог гIоза ди дездарца дувзаденна дIайха моаршалаш дIадахьийтад литовски халкъага. Дахьийтача моаршал тIа йоах, Коммунистически парте хьалхленца, вай мехкарча дерригача халкъий новкъосталца Литва къахьегамхоша исторически лоацчача хана овлангара социалистически хувцамаш даьд, экономикеи культуреи дегIайоалаеш Iалаьмате доккхий толамаш даьхад, цар хьинаре дакъа лоац коммунистически общество хьалъяра тIехьа лоаттабеча халкъа юкъарча къовсаме.

Литовски халкъа карагIдаьннараша къаьгга тешал ду Коммунистически парте ленински къамий политика вахаре дика мегаш хилара, Советски социалистически строй толашагIа хилара.

Латвийски ССР болхлой классо юрта къахьегамхошеи, йоах латвийски халкъага дахьийтача моаршал тIа, доагIаш дола дакъа лоац вай мехка коммунизм хьалъеча. Промышленности юрта боахами дегIабоалабеш доахача толамий ларда тIа лакхлу латышски халкъа материальни вахара хьал.

Моаршал тIа белгалдоаккх, латышски болхлой класс Iалаьмате дика революционни традицеш йолаш хилар. Вай мехка халкъашта дика Советий Iаьдал бахьан лоаттабаьча тIем тIа латышски стрелокашта карагIдаьнна денал дола гIулакхаш сийлахь - боккхача Даьхен тIем тIа котало йоаккхаш латышски халкъо лаьца доккха дакъа. Уж сий дола традицеш сийленца лораеш а дегIайоалаеш а я. Къахьегамхой Латви хьаеш котъяьлар марксизма - ленинизма пролетарски интернационализма идеяш!

Ткъаьи пхиъ шу — из йоккха ха яц, бакъда цу ткъаьи пхе шера дукха сийлен оагIонаш юкъеяхийтай шоай мехка летописана Советски Эстоне къахьегамхоша, йоах эстонски халкъага дахьийтача моаршал тIа. Аграрни хинна Эстони вай хьнарча индустре, механизированни болча юрта боахама дегIаденача Iилмаи культураи республика а хинна дIаэттай. Тамаше хувцаеннай наьха вахара ларди цар духовни куци.

КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета чIоагтIа лов Литовски, Латвийски, Эстонски республикай халкъаша дIахо а халкъа боахами культуреи лакхъяра, КПСС Программа кхоачашъяра, коммунизма сийлахь-доккхача гIулакха тIехьа лоаттабеча къовсаме керда толамаш дахар.

ДАУГАВА КАРАДЕРЗАДАЬД

РИГА, 17 июль. (ТАСС-а корр). Селхан Плявиньски ГЭС хьалъераш Даугава дIакъовла арабаьлар. Из дIакъовлаш цунга хьажа хи йисте баьхкабар эзараш бола нах.

Готденнача хи тоатола чу аьшкабетона дарбалаш эггара хьалхара чукховса сий хилар дикагIа болча шоферий Рауцкис Бориславеи Сподарев Валнитинеи. Латве гидростроителашта новкъостала Киевски-Комсомольски ГЭС-ера 50 водитель венавар. Днепр дIакъовлача латышаша новкъостал даьдар царна. ХIаьта хIанз, украински шофераша дакъа лоац Даугава дIакъовлача.

Торжественни момент отт. Тоатола чу йолх тIеххьара аьшкабетона дарбалаш. Царна лаьтта тIахьокх, из юкъ вIашагIъеллача моттиге дехьареи сихьареи гIадбахий вIашагIкхет гIишлонхой. ВIаши мара а лелхаш, барташ а доахаш «Ура» яхаш цIогIа хьекх цар.

Даугава карадоаладаьд! Цун массе хий чухьед кхо эзар саг юкъе волча плявиньски гидростроителий эскаро аьшкабетонах искусственно хьадаьча кердача хьарсамах. Хиво укх шеррехьа къестаергья низ болча иттанех пхи турбина. Советски Латве 25 шу дизара «Даугавагэсстрой» дуккхача кьамех бола нах юкъе болча коллективо денна деза совгIат да из.

ЮБИЛЕЙНИ ВЫСТАВКА

ВИЛЬНЮС, 17 июль. (ТАСС-а корр). Советски байракха кIал ткъаь пхиъ шера Литвас баь боккха а сийлен а никъ хьахьокх селхан Вильнюсе хьайийлача халкъа боахама карагIдаьннарий юбилейни выставко.

ХьалхагIа кхыметтел хIамаш тегача машина маха а тIехь арахьара тIакхухьаш хиннача Литвас хIанз ший продукци дIаухийт дунен 74 мехка. Цунах, лаьца дувц къегача диаграммаша, экспонаташ тIа даьча йоазоша.

Выставка хьайийлача хилар Советски Литван 25 шу дизар дездеча вена КПСС ЦК Президиума член, КПСС ЦК секретарь, Литва КП ЦК хьалхара секретарь А. Ю. Снечкус, Литовски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Ю. И. Палецкис, республика Министрий Совета председатель М. Ю. Шумаускас, кхыбола хьалхле лелаю партийни, советски болхлой, вежарашха йолча республикай делегацей кулгалхой, общественноста викалаш.

(ТАСС).

«Вольта» яхача таллински электромашиностроительни завода центральни лаборатор. Лаборатора начальник Б. Анникъвеи воккхагIвола инженер У. Грауи двигателий керда-ча партена тохкамаш деш ба. «Вольта» яхача завода продукци доазол дехьа а дика йовзаш я.

В. Мастюковен. О. Коскеи сурт.
ТАСС фотохроника.

ПРОПАГАНДИСТАША БОЛХ БУ

Политически дешара системе марксистско - ленински Iилма хIанзарча ханара актуальни проблемаш Iомаярах дика лакхбеннаб дешарий —коммунистий а парте боацарий а сакхетама боарам, теоретически оагIонга диллача дикагIа кхетадаьд цар вай мехка коммунизм хьалъяра декхараш, цун лоархIам а перспективаш а, хьинарегIа дакъа лоац КПСС политика кхоачашъеча. Из боккхача боарамера партийни болх кхоачашбаьва даькъа керттера декхар тIадужараш пропагандисташ ба. Цудухьа партийни организацеша халданза теркам беш лелаIу пропагандисташта кхетам балара, хIара денна уж политически даькъе кийчбара гIулакх.

ТIеххьарча шерашка пропагандистски болх дика боваш а из боагIача боарамe дIабахьа ховш а бола бIаьш пропагандисташ хьалкхебаьб Грозненски городской партийни организаце. Боккха болх бу парте райкомашеи горкомеи дикагIа болча пропагандисташа Iоаяь опыт вIашагIтохара а из дIайоаржаяра а даькъе. Семинараши инструктивни совещанеши йолча хана дикагIа болча пропагандисташа шоай опыт ювцаш къамаьлаш ду, лаьрххIа листокаш арахепаш опыт дIайоаржаю. Парте Грозненски горкома пропагандаи агитацеи отдело хIара шера арахец политически дешара системе дешара шу чакхдалара хетаяь «Тха пропагандисташ» яхача серех йола пропагандистий опыт ювца листокаш. Цу тайпара листокаш Нохч-ГIалгIай книжни издательстве гIолла арахийцай КПСС горкомо укх деношка а.

«Пайдане долаш чакхдаьлар шу» яхаш я Грозненски консервни заводерча семинарски группа пропагандиста Николай Митрофановича Проскурина опыт ювца листок. Нов. Проскурина кулгалдеча семинарски группе ладувгIаш бараш болхлойи мастераши ба, хIаьта политически а юкъарча а дешара боарамга диллача тайп-тайпара нах а ба. Берригаш дика кхетаргболаш болх вIаштIехьбаккха хала дар, бакъда, опытни пропагандиста дика вIаштIехьдаьлар из. ХIара ладувгIаш вар занятешка миштта кийчлу хьожаш, царна консультацеш телаш, цхьацадола теоретически дешаш цар миштта кхетаду хьожаш хулар из.

Николай Митрофановича халданза къахьег шийна идейно-теоретически боарам лакхбеш, хIаьта хIара занятега дика кийчлу, Iомаеча темах дола литература деш.

Иштта дог ца а аккхаш тIагIертта пропагандиста беча балхах новкъостал хул наьха сакхетам лакхбара. Хьинаре дакъа лоац ладувгIаш бараша марксистско-ленински теори Iомаеча. Дика дешаш чакхбаьлар группе ладувгIаш бола М. Ульбиев, А. Кутукова, К. Губарева, А. Беляева, кхыбараш.

«Грознефтегеофизика» треста сейсмически парте пропагандиста Иван Николаевича Еременко опыт ювцаш я «Масса хана строе латташ» яха листок. ТIеххьарча кхойтта шера халданза пропагандистски болх беш хьавенав Иван Николаевич, хIаьта хIанз пенсе тIа ваха вале а коллективаца ра бувзам хоадабац, пропагандиста болх бу цо.

Нов. Еременко кулгалдеча кружоке ладувгIаш бараш операторашмеханикаш, техникаш ба. Царца ба коммунисташ, комсомольцаш, парте боацараш, къона болхлой а къахьегама ветеранаш а. Бакъда, царех хIаране дег тIа бода никъ а лохаш дика чакхйоах цо кружока занятеш.

Занятий йолаялехьа массехк минута керда хоамаш дувц пропагандиста кружковцашта, цул тIехьагIа хIара хаттара дизза жоп а луш, ладувгIаш бараш дикагIа дIаккхетаргболча тайпара дIахьу занятеш. ЛадувгIаш бараша хьинаре дакъа а лоацаш лакхача идейни боараме чакхйоах цо хIара занятий.

«Пропагандист—хьехархо» яхача листока тIа дувц семинарски группа пропагандиста № 7 йолча Грозненски школа директора Ольга Ильиничнa Лебедевай опытах. Нов. Лебедевай пропагандистски балха тIехь дикагIа, пайданегIа дар да ладувгIаш барашка хьинаре дакъа а лоацийташ хIара тема цо Iомаейташ хилар.

Иштта листокаш тIа ювц локомотивни депо коммунистически къахьегама школа пропагандиста Рудик М. П., электроремучасткерча кружока пропагандиста Ляхов В. В., Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводерча коммунистически къахьегама школа пропагандиста Горбатенко К. Г., «Красный молот» заводерча семинарски группа пропагандиста Пищанский В. И., Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводерча семинарски группа пропагандиста Мардиянц В. А. дукхача шерашка Iоаяь пропагандистски балха опыт.

«Тха пропагандисташ» яхача серех йола листокаш хоза кийчъяь я, хIаьта пропагандисташта, къаьстта къоначарна, пайда баргболаш а я.

С. КОТИЕВ,
КПСС Грозненски горкома пропагандаи агитацеи отдела инструктор.

Iомалуча.

Сурта тIа: лейтенант Ю. Пестови(аьрдехьара вар) Ю. Прошини форда тIа баьнна болхаш кхоачашде дезачу н къоастам беш ба.

К. КУЛИЧЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

ИШТТА КЪАХЬЕГ ТХА БРИГАДО

Семилетка тIеххьарча шера хьалхара ах шу чакхдаьннад. Промышленни предприятеша, гIишлонхоша, мехкдаьттахоша итогаш яьй шерра социалистически яхь а йоаржаяь даьхача къахьегама толамий.

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра яхье яьннача «Малгобекнефта» кхоалагIча промысла № 2 йолча тха бригадо дика къахьегама толамаш даьхад. Мехкдаьтта даккхара ах шера план 100,4 процент кхоачашъяьй, планал совгIа хьадаьккха мехкдаьтта бIаьш тоннаш я. Къахьегама овсарле планах лаьрхIачул 0,4 процент лакхъяьй, цунга хьежжа лохденнад хьадоаккхача мехкдаьтта цхьан тоннага дIадодар.

Ялх бетта тха бригадо 3 геолого-технически мероприяти кийчъяьй, цу гIулакхо торо хилийтай хIара скважинера деннеи бийсаннеи доаккха мехкдаьтта 0,5 тонн совдаккха.

Иштта къахьегама толамаш даха вIаштIехьдаьннад чурча резервех бизза пайда а эцаш, мехкдаьттахоша шоай хьинар кхо ца деш къахьегарах. Болх беча скважинай фонда тIа а дукха балхаш ду оаха, кIоарга-насосни установкаша ритмично болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдаьккхад. Из бахьан долаш планал совгIа итташ тоннаш мехкдаьтта даьккхад. Мехкдаьтта дукхагIа даккхара чIоагIа лоархIаме да мехкдаьтта доаккхача шоллагIча методех бизза пайда эцар, технологически режимо маяххара тIоанашка газ чуахийтар.

Укх шера №№ 215-8, 165-8 йолча скважинашка дукха балхаш де дийзар тха, цига лаьтта чутекхаш хилар бахьан долаш. Из болх чIоагIа бехктокхаме хилар кхета а деш, ди а бийса а ца къовсаш къахьийгар мехкдаьттахоша. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар йоха ца йохийташ ши скважиней 4 мехкдаьттапроводи кIалхара яккха. Цига уж балхаш деча тхона новкъостал дир тхоца яхь лелаеча нн. Трегубовеи Томленовеи кулгалдеча бригадаша. Коммунистически хьисапе къахьийгар хIара болхлочо.

Мехкдаьттахошта юкъе кхетама болх бара гIулакх а дика лел тха бригаде. Болх беш я коммунистически къахьегамеи бытеи школа. Цига коммунистически хьисапе болх бергболаш, общественни рузкъа кходергдолаш наькъаш хьех хIаранена. Беррига теркам тIабахийтаб оаха технически дешара, балха говзал лакхъяра. Бригаде йолаш я технически литература уголок, стенд, цига операторашта йовз тайп-тайпара прибораш, оборудованеш, запасни частеш, кхыяраш.

Лакхача боарамах леладу болх нийса вIаштIехьбаккхара гIулакх а. ЛоархIамера дешаш коллективно къестаду. Къахьегама толамий лард а хинна дIаттад из гIулакх. Хьадоаккхача мехкдаьтта тоннага дIалодачуни, йовш йолча материалийи хIара денна учет лелаю. Цу гIулакхо доккха новкъостал ду бригада.

Уж лакха толамаш доахача къаьстта дика къахьийгад боккхагIболча операторашa А. М. Кузнецова, И. С. Лукьянчикова, оператора А. Торшхоева, замерщица А. Калмыкова. Цар хьоккхам а телаш дика къахьегаш ба къона операторaш нн. Сагов, Богатырев, Пешхоев, Албогачиев, кхыбараш.

КарагIдийнна дикадараш дукха дале а цхьацадола кхоачамбоараш нийслу тха балха юкъе. Уж ца хилча кхы а дикагIа къахьега вIаштIехьаргдар тха бригада. Царех керттерчарех цхьа кхоачамбоацар да шийна ханнахьа балха тIа чIоагIа эшаш йола СКИ-5, СКИ-3, кхыйола оасаш ца хилар.

Цул совгIа дIадахача шера заьхачарел вогIа да укх шера рационализатораша доаха толамаш. Ялх бетта балха юкъейихьар цхьа предложени мараʼяц. Цун керттера бахьан да бригадацара ахаш керда балха баьхка нах хилар. Йоккха опыт йола операторaш лоархIамегIарча участкашка дIахьожабарца дувзаденна да из.

ШоллагIча ах шера бригада коллективо хьалхашка оттадаь декхараш кхы а доккхагIа да. ТIеххкоачашъергья шера план. Еррига объекташ гуйран-Iан замалахь болх бара кийчъе еза. Цо торо хулийтаргья семилетка тIеххьара шу толамца чакхдаккха.

М. МАРЗИЕВ,
«Малгобекнефта» НПУ кхоалагIча промысла мастер.

ЦIАЬКХА А КЪАМАН ШКОЛЕ БЕРАШТА ХЬЕХАЧА МЕТТАХ

Школах долча кердача Законо бокъо лу хIара советски гражданина шийна берашка хьаштдола мотт бувцийта, хьаштдолча меттала уж кхетаде а парга дешийта а.

Вай республике нохчашеи гIалгIашеи шоай берашта хержай эрсий меттала хьехаш йола школа.

Нохчийни гIалгIайни школаш эрсий меттала хьехача ялар законах йоагIа процесс я: халкъ политически, экономически, культурни дегIаахара хьале хьахиннай из.

* * *

Нохч-ГIалгIай халкъа сийлахь-доккхача эрсий халкъаца культурно-исторически бувзамаш хьахиннад геттара дукха ха хьалха дена. Уж бувзамаш геттара чIоагIа дегIааха доладеннад Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъяьнначул тIехьагIа; дикка лакхденнад нохчашеи гIалгIашеи эрсий мотт Iомабар а.

Эрсий меттага гIолла кхоачаш а хиннад, хIанз кхача а кхоач нохч-гIалгIай халкъ эрсий а дунен а культурага.

Эрсий мотт вай мехка дахача халкъий юкъара мотт а хинна дIаэттаб. В. И. Ленина дагадаьллар кхоачашхиннад. «Россе вахача хIара сага сийлахь-боккха эрсий мотт Iомабе йиш хила еза», яьхад цо. Нагахьа санна 3—4 итташ шераш хьалха нохчийни гIалгIайни юрташка эрсий меттала къамаьл де ховш ираз дола наггахьа саг мара хиннавеце, хIанз эрсий меттала дувцар фуд ца ховш вола нохчо е гIалгIа лаха хала да, кхыметтел боккхагIчарна юкъе а.

Майрра ала йиш я хIанз эрсий мотт нохч-гIалгIай халкъа шоллагIа бола наьна мотт а хинна дIаэттаб, аьнна. Шийна наьнеи эрсийни меттала дувцилга практически хиланза дагдоаца хIама а хинна дIаэттад. Кхеталеш ма дий, царех хIаране ше бувцара къаьстта йола моттиг хилар, цо къаьстта йола общественни функцеш кхоачашъеш хилар. Цхьабакъда, хIанз нохч-гIалгIай халкъа вахаре эрсий метта лоархIам дикка лакхагIа ба. Цудухьа къаман школе эрсий меттала хьехилга шоаш раьза а болаш тIайийцад нохчашеи гIалгIашеи.

* * *

Образовани-м йолалургья наьна меттала а. Бакъда из де доладалалехь хьалха математика, физика, хими, биологи, географи, черчени санна а кхыдола а предметаш наьна меттала хьеха ховргдола преподавателаш кийчбе беза, наьна меттала арадаха деза хиланза даргдоаца дукха учебникаш, дешара-методически пособеш, иштта кхыдараш.

Бакъда из дац керттердар. Кхыметтел уж деррига хьалаш хилча а, наьна меттала 8 класс яьккха баьнна кагийча наьхеи мехкарийи кхы тIа болх ца бича вай республикел арахьа меттел, Нохч-ГIалгIайче йолча кхыча меттала берашта хьехача школашка а деша баха йиш хургьяц.

Къаман школе хьалхагIа наьна меттала а хьийхе, тIаккха эрсий меттала дешар хьеха доладарга бовлача гIулакхах а дувца доагIа. Иштта йола школаш я мехка цхьадолча областашкеи республикашкеи.

Юххьанцарча классашка наьна меттала дешар хьехаш йола школаш хиннай Нохч-ГIалгIайче 1944 шерага кхаччалца. Уж школаш (1—4 классашка наьна меттала хьехаш) хьахиннай Советий Iаьдал эттача хьалхарча шерашка, бахача нахах дуккхабарашта вIалла а эрсий мотт ца ховча хана. Шоай хана уж чIоагIа накъаьлар дерригъюкъара юххьанцара дешар чакхдоаккхача, моттигера интеллигенци кийчъеча, эрсий мотт Iомабеча, и. кх. дI. Цхьабакъда, хIанз цу школашта юхатIададахар — из гIа тIехьашка довлар да.

Практико тешавеш хьахьокх юххьанца 1—3, 1—4 классаш наьна меттала а дийша, тIаккха эрсий меттала дешар Iомадеш долча берел 1 классе дена эрсий меттала дешар Iомаде доладенна бераш юкъарча дешара дикагIа кийчденна, юкъара дегIадахкара толашагIа хилар.

Из-м кхетадеш а да. Школьни дисциплинаш кIоаргга кхетаяра дика ховш хила беза эрсий мотт, дика ха деза багагIа дувцара а йоазонцара а грамота. Шоай аргIана школьни дисциплинаш Iомаяро дешархой къамаьл дара практика шеръю, мотт кIоаргта бовзара новкъостал ду царна.

Укхаза белгалдаккха доагIа эрсий мотт Iомабеча наьна метто цхьа къаьстта дика новкъостал дергхилар, бакъда цунна могаргдац эрсий меттала Iомадеш долча школьни предметаша из (эрсий) мотт Iомабара деш дар де. Цу тайпара дешар эрсий меттала чехкагIа мe доладу берий из мотт Iомабара дукхагIа ха а торонаш а хул.

* * *

ХIана мехкарча дерригача къамий областашкеи республикашкеи сихъеннай къамий школашка дешар эрсий меттала хьехара процесс; хIара шу массаза доал дукхагIа хул хьалхарча классе дена эрсий меттала дешар Iомадеш дола эрсий къамах доаца бераш. ХIаьта вай республике хьалхарча классе дена а дIахо а нохчийни гIалгIайни бераша дешар Iомаду укх тIеххьарча ворхI шера.

Цу хана чухь кIезига йоацаш опыт Iоаяьй. Нохчийни гIалгIайни берашта эрсий меттала дешар хьалхарча шера дена меттел Российски Федераце эрсашта йолча школай программехи учебникехи Iомаде йиш хилар республика бIаьш йолча школайи хьехархойи дукхача шерий опыто хьахьекхад.

Юххьанцарча классе дена эрсий меттала дешар Iомаде довларо къаман школе беча балха тIа нийслу еррига халонаш дIа а йоах, цхьаккха а юкъера ца йоаккхаш, цунна хьалхашка латта еррига проблемаш къоаста а ю аьлча нийса хургдацар. Ишта а доацаш цхьайола проблемаши халонаши юс.

Нохчийни гIалгIайни бераш школе доагIа эрсий меттала цхьайола кийчо а йолаш. Берашта юххьанцарча классе дена а дIахо а эрсий меттала дешар хьехилга толамца лел парна эрсий меттала цхьадола дешаш ховш а къамаьла навыкаш йолаш а хилча. Из ца хилча, юххьанцарча классе дена берашта эрсий меттала дешар хьехилга Iалаьмате хала гIулакх да... Цхьабакъда, хала да аларах, вай алац из де йиш йолаш дац... Из де йиш йолаш да, хIана аьлча школе деша доагIа бераш керттерча дакъа цхьатарра кхетам болаш хул, ца бийца мотт моллагIа хиннабале а.

Цул совгIа, ховш ма дий, бераш зIамига долча шерашка, цар хьакъал а деш дола къамаьл а дикка чехка дегIадоагIаш хилар.

Цхьабакъда укхаза белгалдаккха деза эрсий мотт вIалла ца ховча е кIезига мара ца ховча берашта юххьанцарча классе дена дешар эрсий меттала хьехилга дика кийчвеннача, опыт йолча, дог цIена болх беча хьехархочoа мара дулург ца хилар. Цудухьа эрсий мотт ца ховш долча берашта лаьрхIа вайнига екх уж кийчдеш йола классаш. Укх тIеххьарча шерашка цхьайолча школашка еш яц ишта бераш кийчдеш йола классаш, бакъда уж яц, нагахьа санна деша даха ха кхачанца долча, эрсий мотт ца ховча берашна хьалхехьа 2—3 бетта уж дешара кийчдеш болх баьбале.

Хьехархой говзал лакхъеча институто оттаьй школе даха ха йоацача берашна занятеш яра йола къаьстта программа. Шерагара шу массаза дала школашка дукхагIа кийчду (кийчдара класс а йоацаш) юххьанцарча классе дена эрсий меттала дешар Iомадергдола ворхI шу даьнна бераш.

* * *

Нохчийни гIалгIайни берашта эрсий меттала дешар хьехилга чIоагIа хала да эрсий мотт вIалла ца бувцаш йолча юрташка, из къаьстта холу бераша 1—2 классашка дешача хана. Метта среда ювцача хана укхаза цIенхашта белгалдаха деза хоаш бола мотти (деш дола къамаьли) (йоазонцара мотти — йоазонцара къамаьли). Берий йоазонцара къамаьл шаьрдара даиман йолаш я метта среда — книжкаш. Цхьабакъда къамаьл дегIадоаладара эша ишта йола метта среда хIама ца эшшаш яц цхьайолча юрташка; дешаш школе доацача хана бераша бувцар наьна мотт ба. ЧIоагIа лоархIамболаш да иштача моттигашка берашта искусственни метта среда хьаяр, цу гIулакха экскурсеех, утренникех, сборех, переменех, кинох, радиох, звукозаписех, кхыча средствех пайда а эцаш.

* * *

Нохч-ГIалгIай къаман школа шийна эгара хьалхара декхар даь оттаду школа чакхйоаккхача нохчийни гIалгIайни бераша эрсий школа чакхйоаккхаш санна массадола предметаш ховргдолаш царга дешар Iомадайтилга.

Фу эш из дара?

Цкъа-дале, къаман школе эрсий меттал литературанеи эрсий школашка дешара планах доагIараш миссел сахьаташ къоастаде деза, шоллагIа-дале, дешар хьеха деза эрсий школашта йолча программехи учебникехи.

Цхьаккха тайпара бакъде дагIац къамах долча бераша эрсий школай дешара плана оттаьча ханал хьалха эрсий мотт Iомабергба яхилга а предмет хиларах тарра эрсий мотт Iомабелга наьна метта грамматика бераша Iомадарпа сихде йиш я яхилга а. Бераша наьна метта грамматика Iомадаро аттача доаккхаргда эрсий грамматика цхьайола разделаш Iемаелга. Цхьабакъда цунна могаргдац эрсий грамматика Iомаделта сихде а эрсий метта навыкаш Iомаяра йола средство хинна дIаэтта а.

* * *

Къаман школе эрсий программехи учебникехи болх бар атта гIулакх дац; къаьстта 1—2 классашка, хIана аьлча эрсий грамота Iомаярaи предметех йоагIа программни материал Iомаяраи эрсий школечул дукхагIа ха дIаяхийта езаш хул укхаза. (Шераш дIадахача, берашта эрсий дешаш дукхагIа хайча, эрсий метта навыкаш цар чIоагIъелча болх бе аттагIа хул.)

Хьеха халагIа дале а хьехархоша дикагIа лерI эрсий школашта оттадаьча учебникаш тIара берашта хьехилга, хIана аьлча уж Iилма а методически а хьакъе, нийсагIа, дикагIа оттадаь да. Цудухьа тхо тIехьа да къаман школе эрсий школашта оттадаьча учебникаш тIара берашта хьехара. Укхала новкъа хета доагIа Российски Федерацена юкъе йоагIача цхьайолча къаман республикашкара эрсех доаца бераш эрсий школашта долча учебникаш тIара дешаш долча йоагIаш йолча инстанцешка ховш доллашехь а, цу учебникаш тIара къаман йолча школе дешар Iомадеш хулаш йола специфически халонаш цар тIа теркал еш ца хилар.

Кхы цхьаькха а да: тхона хетачох, цу учебникех къаман школе хьехархочо дикагIа пайда эцара гIо деш дола пособеш, методически рекомендацеш эш.

* * *

Нохч-ГIалгIай школе дешар эрсий меттала хьехаш дале а, боккха теркам тIабохийт предмет хиларах тарра юххьанцарча классе дена наьна мотт Iомабара. Дешара плана тIа 5—6 классашка наьна мотти литературеи Iомадара Российски Федераце къаман школашка цаI йолча дешара планах лерхIачул дукхагIа сахьаташ къоастадаьд. Наьна мотт 9—10 классашка хьеха болабара доп оттадеш да.

Боккха болх баьб программаши учебникаши оттадеш а уж тоадаь эргадоахаш а.

Из деррига а ду нохчийни гIалгIайни берашта бIаьхий бола багагIбувцами хIанзара нохч-гIалгIай литературеи шерагIа а кIоаргагIа а довзийтара.

ХIана республике кIезига бац наьна мотти литературеи шоаш хьехача берашта дика хьехаш бола хьехархой.

Бакъда республика школашкахь наьна мотти литературеи хьехилга массанахьа а дика латт ала йиш яц. Наьна меттеи литератураи квалифицированни кадраш, дика учебни пособеш кхоачамболаш дац.

* * *

Нохчийни гIалгIайни школаш хьалхарча классе дена дешар эрсий меттала хьехарга яларо йиш хилийтай школа йистейоаккхараш дешарах кхетилга а цар знаней боарам а дикка лакхбе.

Цо бакъду вай къаман школа нийсача новкъа латташ хилар.

М. УМАРОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР просвещене министр,
Р. ЛАЛАЕВ,
хьехархой говзал лакхъяра Нохч-ГIалгIай института директор.

Торонех бизза пайда эц

Коммунизма материально-технически баса хьалъяра керттердар да къахьегама овсарле лакхъяр. Цу даькъе бизза пайда эца беза мощностех, техниках, оборудованех.

ПрогрессивнегIа йола аппараташ, оборудовани, технологи производствана юкъе а кхухьаш, установкаша беча балха юкъе нийсденна кхоачамбоацараш дIадахарца дикка лакхъеннай Грозненски нефтемаслозавода даьтта блока мощность.

ТIеххьара реконструкци е езаш хилар маслоблока установкашта Грозненски мехкдаьтта кердача бедалца болх бе йолаеннaчул тIехьагIа. Волгограде болх бе йолаеннай маслоблокаш йола мехкдаьтта чакхдоаккха завод, дукха мехкдаьтта чакхдоаккх пита. Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода кхоачам хилацар цитара хьадоагIача мехкдаьттах. Из бахьан долаш кердача бедалца —вай республикерча мехкдаьттаца болх бе йолаелар маслоблока установкаш.

КIезига машиндаьтта увча мехкдаьтта кердача бедалца болх бара фу де дийзар? Мехкдаьттаца машиндаьтта кIезига хилар бахьан долаш, толамца болх дIабахьара дикка лакхъе йийзар маслоблока установкай къахьегама овсарле. Цу даькъе вакуумни мазут чакхдаккха дийзар, селективни цIен а деш депарафинизаци йир машиндаьттана. Маслоблока установкай мощность 50—60 процент лакхъяра дукха кийчъе йийзар керда мероприятеш: экранни-турбаш оттаяра чотах шерийр трубчати пишкий тIехе. Бедалан ахфабрикаташтеи лаьрхIа керда йоккхий насосаш оттаьй. Иштта кхы дукха мероприятеш кийчъяьй.

Машиндаьтта селективни цIендара мел торонаш я хьахьекхар яьча расчеташа. Кхы дIахо къахьегама овсарле лакхъе йиш йоацилга а белгалдаьлар. Новкъостала баьккар ГрозНИИ-и «Грознефтехимзавод» яхача объединенеи рационализатораш. Концентрат цIенъяра керда комбинированни схема кийчйир цар.

Реконструкци ялехьа машиндаьтта селективни цIендора Iанара растворителаш юкъе а кхухьаш, вешта аьлча из цIендора фенол-крезолови смесь пропана бедала юкъе а кхухьаш. Цхьабакъда, из метод ше во яц, хIаьта а цу методах экстракционни отделене аппаратура торо хилацар асфальто-кIувна компоненташ увш йола бедал кхоачамхиллал чакхъяккха. Цудухьа рационализатораша еннача рационализаторски предложенех бедала хьалхагIе а пропанаца обработка йир. Цо торо хилийтар асфальто-кIувна веществаш бедалах дIакъоастае. Цул тIехьагIа аттагIа хилар установкаша беча балха юкъе автоматически ах автоматически прибораш яхьа. Цо торо хилийтай дикагIа машиндаьтта цIенде. Цу гIулакхо паччахьалкхенна боккха пайда бир. Из хьахьокх укх масала: установкай къахьегама овсарле лакхъелар 35—40 процент. Цо вIаштIехьдалийтар депарафинизаци еча установкашка бизза болх байта, машиндаьтта кхы тIа а цIенде.

ЛаьрхIачул тIехьагIа гучадаьлар Грозненски бедалца кхы дIахо лакхъе йиш ца хилар. Цун бахьан дар эшача боарамах центрифуг ца хилар. Цудухьа вIашагIйолла езаш хилар депарафинизаце керда блок—№ 39-6 йола установка. Из болх бе йолаелар 1964-ча шера шоллагIча квартале. Маслоблока установкай къахьегама овсарле 20 процент лакхъелар, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах паччахьалкхенна кходир 207 эзар сом ахча. Цу мероприятега дIадахар юхаметтаоттадир шу даладехьа.

Автоматизаци а механизаци а еш болх нийса вIаштIехьбаккхара дукха къахьег завода новаторашa, инженерно-технически болхлоша. Шин дошамах дегIаух автоматизаци яра болх. Царех цаI ба технологически установкай къахьегама овсарле лакхъяреи, арахеца продукци дика хилийтареи. Укх тIеххьарча шерашка технологически установкаша беча балха юкъейихьай автоматически прибораш. Цо торо хилийтай къахьегама овсарлеи продукце дикали лакхъе.

Дукха ха йоацаш № 16 йолча установка балха юкъейихьай продукце бос бовайийташ йола прибораш, хIаьта № 17 йолча установка балха юкъейихьай продукцеца зене хIамаш уй хьахьоккхаш йола прибораш. Уж санна дола масалаш кхы дукха а доаладе йиш я.

Парафин хьадара эша керда прибораш тахка кийчлуш я завода коллектив. Царех я парафинаца мел машиндаьтта да хьахьоккхаш йола прибор, коачача парафинаца масса процент ароматика я хьахьоккхаш йола прибор, иштта кхыяраш.

Уж лакхе ювца мероприятеш балха юкъейихьачул тIехьагIа лакхлургья технологий къахьегама овсарле, лабораторий болх дикка аттача боаккхаргба, творчески Iилман-тохкама балхашта анализ е ца езаш мукъа баргба лабораторе болхлой. Иштта йолча мероприятеша торо хулийтаргья производство сихагIа дегIайоалае, производственни мощностех дикагIа пайда эца.

Рационализаторашеи инженерно-технически болхлошеи производствана юкъехухь дикагIйола технологи, керттера йола резерв дегIа а йоалаеш мощностех бизза пайда эцара.

И. АРУТЮНОВ,
нефтемаслозавода керттерча инженера заместитель.

ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Дика толамаш даьхад укх шера «Назрановский» совхоза Яндарерча отделене шурий-товарни ферма коллективо. Ах шера план 1900 центнер йолча, 2129 центнер шура яьккхай хьайбаш лелaдераша. Вешта аьлча, 112 процент кхоачашйир цар шура яккхара план.

Иштта тIеххкоачашйир паччахьалкхенга шура йоххара план а. Ах шера планах паччахьалкхенга 1500 центнер шура йокха езача 1853 центнер еххай.

Дика къахьег доаркаша Котикова Лидас, Тамасханова Хьавас, Юнусова РабиIата.

Котикова Лидас хIара беттача Iаттагара укх ах шера 1079 килограмм шура яьккхай. Боккха толам ба из. Шура яккхари из паччахьалкхенга йоххари план тIеххкоачашъеча доккха дакъа кхоач скотникага Хашагульгов Абдул-Керимага. Цо гIулакх деш дола доахаи массайолча хана дизаи тоаденнеи хул.

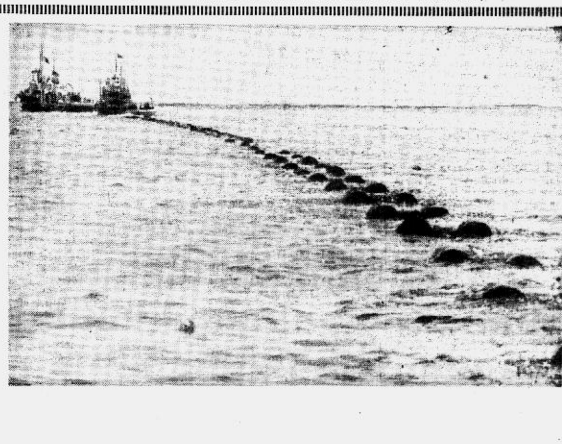
М. ДАСКИЕВ.

Берий гурахьа экзаменаш яла езе...

Боккха цатоам хул даьшта-ноаношта шоай бер шоллагIа шу даккха классе чулисача, е гурахьа деша цун дезаш хилча. ТIаккха цар, хьо дешарах кхеташ а вац, хьох саг а хургвац, хьох даьхар а дайнад яхаш бохам бу бера. Цунах зе мара пайда баргбоацилга ха деза массанена. Из санна дола халахетар шоашта а берашта а ца деш, малагIа новкъостал дича, фу дича могаргдар берашта гурахьа экзамен дIаяла хьажа деза.

Эггара хьалха бер дIаккхетаде деза цунна дешалургхиларах, кхыча берашта нийсса деша цун кхетам тоъаргхиларах. Цхьаболча даьша-ноаноша ахкан бе болх беначa берашка доагIача тайпара салаIийтац. Цар бера ца боагIа низ бу, масала, хан-ханнахьа ловзийтац, хIаьта цIагIа, коа шоашта новкъостал дайтац бер цу юкъа а дешара тIера ца далийта. Из нийса дац. Берага болх байтилга чIоагIа пайдане да: бер дешарах дикагIа кхет, хIаьта цун унахцIенонна из пайдане а да. ХIанз берашка совдар ца а дувцаш гурахьа экзаменаш царга дика дIаялийтара беррига низ тIабахийта беза даьша-ноаноша, цу хьакъе цар новкъостал де деза хьехархошта.

М. КАРТОЕВ,
Наьсарен Районо инспектор.

Азербайджански ССР. Касне йиллай хи кIалхара шоллагIа газови магистраль. Цо материкаца вIашагIйийзай Жилой яхача гIайренна юкхе улла «Южная» яха керда мехкдаьтта доалла моттиг.

Газови артери юллача хана пайда ийбаьб прогрессивни технологех. Турбаш километра йIоахалла вIашагIхийттай берд-йисте, цул тIехьагIа, лаьрхIа йолча понтонаш тIа а ехкаш, форда юкъе дIакхихьай, цига форда тIеханахьа вIашагIа а хутташ, фордала чуйийххай.

Форда бух тIа гIолла газопровода кхоалагIа тай диллара кийчо елга доладеннад.

Сурта тIа: лаьрхIа йолча понтонаш тIа яза вIашагIхийтта турбаш йиша форда юкъе дехк буксираш.

Р. НАГИЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ШЕКАРА СВЕКЛАНА—ДИКА ГIУЛАКХ

Укх деношка хьинаре къахьегаш ба «Назрановский» совхоза механизатораш. Шекара свекла, хьажкIаш, гидуаргаш, кхыйола культураш дика хьалкхеяpал совгIа турахьа дIадийна ялаташ хаьнахьа чуийца дахар а боккха лоархIам болаш да хIанз.

Укх деношка «Назрановский» совхоза кхашка балхаш деча массехк бригаде хилар тхо. Эггара хьалха 3-ча отделене КолоевгIар Гирихании Махьмадеи комсомольско - кагирхой звенош йолча дахар тхо.

Гуш да цу механизатораша лерттIа болх беш хилар. Балха цхьа минут зехьа ца йоае гIерташ ва хIаравар. БIарг белалу оасарах цIена улла шекара свекла участок бIаргаяйча. Тешам болаш цу мавхерча культурах боккха пайда баргба укх шера совхоза. Свекла дIайийначa ерригача майдан тIа кулгашца шовза оасар даьд, хIаьта, цхьайолча участкаш тIа гектарникашa кхоза а даьд оасар.

Бригга а 190 гектар из культура я 3-ча бригаде. Планах 180 центнер мара йоацача хIара гектара тIара 200 центнер шекара свекла чуэцара дола социалистически декхараш тIайийцад механизатораша.

Зенерча садоахкача хIамашта духьала молхаш техай дерригача кхай тIа.

ХIаьта, цхьадола кхоачамбоацараш а да цу бригаде. Кхаш шаьрача моттиге ухкаш хилар бахьан долаш чIоагтIа дийлхача догIаша йоаяьй массехк гектара тIа дIайийна свекла. Цу сахьате юха аха а аьха шозлагIа юв свекла дIае езачa хIама даь дац отделене кулгалхоша. Из бахьан долаш дукха эшалургья из.

ХьажкIашта а дика гIулакх ду укхаза. 570 гектар долча кхай тIа хIанзлехьа культиваци яьй механизатораша. Подкормкана лаьрхIа кхашка тессад суперфосфати аммиачни селитреи. ХIаьта цо тешам болаш хьувкъа а ергья культураш.

Культиваци ечен гувнаш дечеи балхаш деш ба КолоевгIар Гирихани Махьмади, Хачубаров Хьадис, Мациев Закре, кхыбараш. Нормах 13 гектара тIа е мара ца езача 26 гектара тIа обработка ю цар.

Кхыча тайпара даьд уж балхаш совхоза Аьлти - Юртарча отделенерча свекловода Эгиев Хьусена. 35 гектар свекла тIачIоагIъяьй цуи звенона. Укх шера чIоагтIа дийлхача догIаша тоьхайир массехк гектара тIара культураш. Цу сахьате ха ца туллийташ шозлагIа шекара свекла дIайийр цо, хIаьта, хIанз хьалха дIайийнарел вIалла а эсалагIа яц уж.

Дукха хIама ца эшшаш обработка йир дерригача кхай тIа. ХIара гектара тIара 290 центнер шекара свекла чуэца лерхI механизатораша. Боккхача безамца дувц укхаза кхаш цIена леладеча гектарникех. Царех ба нн. Куриева, Умарова, Гагиева, кхыбараш.

М. ГАГИЕВ,
Наьсарен производственни управлене керттера агроном.

М. АБАДИЕВ,
Шекара завода агроном-инспектор.

М. МАРЗИЕВ,
тха собкорр.

IИЛМЕИ ПРОИЗВОДСТВОИ БУВЗАМ БОЛАШ ХИЛА ДЕЗА

Мехка моллагIча а мехкдаьтта районе нийслой а шоай сий деш, лоархIаш бIаргагу грозненски мехкдаьттахошта. ХIаьта, из цхьа бахьан доацаш а дац. Мехкдаьтта доаккхачар технике а технологе а кердагIа, прогрессивнегIа дараш теххилтеи карадераделгеи традици а хинна дIаэттад Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьтта промыслашка.

Теори массаза а ювзаенна хул практикаца, цудухьа, хила безача тайпара пайда а хул цунах производствана. Промыслашка, мехкдаьтта лоархIамегIарча участкашка бIаргаго йиш я Iилман викалаш — Грозненски мехкдаьттаи Iилма-тохкамен институтий болхлой.

Къаьстта дика творчески гIулакхаш дIа-юха леладу производственникашеи мехкдаьтта института болхлошеи.

Грозненски мехкдаьттахошта боккхача лоархIаме да «Нохч-ГIалгIайчене кердача моттигашкарча скважинашта гидродинамически геотермически тохкамаш дара,уж эксплуатаце хьаэцаш анализ яра» йола тема кийчъеш эксплуатаце кафедра доцента технически Iилмай кандидата Г. Г. Пашкова деш дола балхаш.

Скважинашта еча цементажа оптимальни режим оттае, боккхача маьхера замедлителаш кхое, цементажаш эсала ярах хула дарреш ца хилийта вIаштIехьдоалийт бурув тохача скважинана беча температурни тохкамо. Солянокислотни обработка еча хана мукхъюилга чIоагтIа лохдир температурни тохкамо. Скважина забойи стволи пайданегIа хургйолаш хьалххагIе а шелъе харах вIаштIехьдаьлар из. Белгалдаккха дезаш да деррига геотермически гидродинамически тохкамаш иследователаша шоаш реконструкци яьча приборий новкъосталца даь хилар. Нагахьа санна доцента Г. Г. Пашкова кулгалца беча балхо мехкдаьтта кердача моттигашта лерттIа разработка е мехкдаьттахой вIаштIехьдоалийте, дукхха кIезигагIа рузкъа, маьхера оборудованеш дIа а ухийташ тIоанашкарча совленагIа йолча энергех пайда эцара новкъостал деш я института проректора доцента А. И. Гушова кулгалдеча лабораторе нефтегазови смесаш дIаухийтача трубопроводашта гидравлически расчета методика кийчъяр.

Мехкдаьттеи гази цхьана хьагулъяра гIулакхо духхьала цхьан Хаян-Кертерча участке мехкдаьттаца хьайоагIача газах пайда эцалга 94 процентага кхоачадир. Из иштта да аьнна ала йиш йолаш дац вай мехкдаьтта кхыча районашка. Керда разработка еш мел йола мехкдаьтта моттигаш цу схемашта тIа йоах. Мехкдаьттеи гази цхьана хьагулдарахи дIадахийтарахи йола тема дIаяхьара, дегIаяра тема я цу лабораторе кийчъеш йола гидроциклонни установкана опытно промышленни тохкама вож тема а. Лелае хала а пайда кIезига луш а йолча гравитационни трапашта меттала промыслови сборни пункте гидроциклонни сепарационни устройствaш дIаоттаяра йола рекомендацеш еннай доцент А. И. Гушов керте латтача Iилмахой группо. Уж рекомендацеш балха юкъеяхьаро торе хулийтаргья юкъера а тIеххьара а сборни пункташ хьалъярга дIадодар кхозза совгIа лохде.

Промысла бIарччача глубоконасосни фонде лучул дукхагIа мехкдаьтта цхьан фонтанни скважино луча хьале дукха мехкдаьтта луш йола мелови мехкдаьтта доалла моттигаш караерзаеш тха мехкдаьттахошта хьалхашка эттар геттара хала кхоачашде дезаш дола декхар — трубопроводашка тух па сецийтарца къовсам лоаттабелга. Из кхоачашделга шийна дIатIанийцар технически Iилмай кандидата доцента В. И. Гришина кулгалдеча института Iилман болхлой коллективо. Таханарча денга цар Iома а яь балха юкъейихьай трубопроводашка тух сецарах йола ерригa материалаш, таннеш. Цу гIулакхана лоаттабеча къовсаме техкал «Малгобекнефта» НПУ скважинашка тух сепа-ра промыслови хьалаш. Iомае йолаяьй магистри, электрически, ультразвукови методаш, вай мехкдаьтта промыслай хьалашка тух сецарца лоаттабеча къовсама уж юкъеяхьара торонаш. Шеко йолаш дац укх гаргарча хана Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттахоша трубопроводашка тух сецарца лоаттабеча къовсама чоалхане йоаца а боккха пайда луш а йола способ лохаргхилар. Нагахьа санна объединене мехкдаьттахош т е и мехкдаьтта института I и л махоштеи юкъера гIулакх дуккхача шерашка деца традиционни долаш хьадоагIе, производственникаштеи ВНИИКА-нефтегаза института грозненски филиала Iилман болхлой коллективанеи юкъе дукха ха йоаццаш эттача бувзамо хетаргахьа кIезигагIа пайда берг-бац. Ховш долчча бесса «Старогрознефта» НПУ автоматикаи телемеханикаи средстваш балха юкъекхахьара хиннача конструкторски бюро ларда тIа хьахинна а цу конструкторски бюрос дIадоладаь хинна балхаш юххьанцарча шерашка дIахо кхоачашдеш а хиннай ВНИИКА-нефтегаза грозненски филиал: скважинай глубинонасосни фондана телемеханизаце системана разработка яр да из.

Мехкдаьтта даккхара техникеи технологии, хIаьта бурув тохара процессаш тIехдика йовзаш бола хьалха производственникаш хинна нах ба филиалера дукхагIбола Iилман болхлой. Цудухьа лоацца хана мехкдаьтта доаккхачеи бурув тохачеи объекташта автоматизации телемеханизации яра дешаех цхьадола лоархIамера гIулакхаш кхоачашде вIаштIехьдаьннад цар. ХIаьта, царех дукхагIдараш «Старогрознефтеи», «Октябрьнефтеи» НПУ производственникашца айхха бувзам а болаш кхоачашдаьд.

Вышкаш хьалъеча, дистанционни тIахьожама, бурув тохара, цхьа турба йолча системах фонтанни скважинашкара хьагулду мехкдаьттеи гази дистара сетевой график оттаяр санна дола дешаш кхоачашдара доккха новкъостал дир ВНИИКА-нефтегаза института грозненски филиала коллективо.

Цхьабакъда, тха уйлаши планаши кхы а шерагIа-м я. Ший дерригача хIамашца кхоачашхургдола математически декхараш санна лархIа мегаргйолаш яц-те мехкдаьтта даккхара процесс? Электронно-счетни машинаш оттаяра гIулакх кхоачашде тарлу цу декхараша. ДикагIа пайда хургболаш рузкъа дIадахийтара, иштта къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхара даькъе боккха пайда бе тарлу цу гIулакхо. Цу дешай чIоагтIа уйла еш ба тха мехкдаьттахой а цар коллегаш Iилмахой а. ХIаьта, дIахо йодача ханна боккхача лоархIамера уж дешаш кхоачашхургдола ди гаьна дац.

А. ВАНШТЕЙН,
«Грознефта», объединене мехкдаьттеи гази яккхара отдела воккхагIвола инженер.

Йоккха коллектив яц Грозненски машиннаькъа дистанце мастерской яр. Цхьабакъда, дикача толамца накъа йоагIа из коллектив Ерригсоюзни машиннаькъа денна.

ЦIей сийна бархI дIа-юха кхухьача электростанцена ремонт е аьнна социалистически декхараш тIайийцадар цар. ХIанзле ремонт а яь машиннаькъа участкашка болх беш я уж электростанцеш. Цул совгIа, 4 рационализаторски предложени балха юкъехьоргья аьнна декхараш тIайийцадар цар. ХIаьта хIанзле кхоъ балха юкъейихьай, цаI хIанз кийчъеш я.

КIезига болх бац мастерске болхлоша бе безар. Кийчъеш я болташ, фенташ, целиндраш хьекх, автодрезина ремонт ю, мухьи болхлойи дIакхувлара чIоагтIа эшаш хул из. Шийи хаттахьеи дикеи кхоачашду цар уж деррига балхаш.

Дика болх беш хьавоагIа электрик Гончарук Григорий, токарь Хорошилов Сергей, аьшкапхьар Саакян Грант, слесарь Александров Дмитрий, кхыбараш.

Сурта тIа: токарь С. Хорошилов болх беш воал.

С. ВОРОНИНА текст.
М. ПАШКОВА сурт.

Хьалхарчарца

Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхозо массарел хьалха пачхаьалкхенга хьалха кхача кабуц йохкара план кхоачашйир. Иштта кхоачашйир нарсаши помидораши пачхаьалкхенга йохкара план а.

Таханарча денга «Красный пахарь» яхача колхоза баьца даараш леладераша пачхаьалкхенга ехкай 110 центнер совгIа хьалха кхача кабуц, нарсаш, помидораш. Цу толамех дика дакъа кхоачнов. Иващенко Матренас кулгалдеча баьца даарий бригадага. Къаьстта белгалбаьнна дика къахьег бригада членаша Шишкова Феодосияс, Заичкина Галинас, Павлова Аннас, кхычар а.

М. ТКАЧЕНКО.

Ха зехьа ца йоаеш

Ачхой-Мартана района «Самашкинский» яхача совхоза 2-ча отделене чуийнна ялаташ чуэцаш боахк. Кхашка болх беш я 4 комбайн. 308 гектар мукх хьекха а аьрда а баьннаб комбайнераш. Планах 15 центнер йолча 18 центнер мукх чуийцаб хIара гектара тIара. Къаьстта дика къахьегаш ва комбайнер Магомедов Мухи. Нормах 10 йолча, хIара дийнахьа 18 гектара тIара мукх хьакха а хьекхе оардар цо. Иштта дика болх беш ба комбайнашта кIалхара ялат дIаозаш бола шофераш: Даурбеков Салан-Гири, Евлоев Ювсап, кхыбараш. Центральни хьатта ялат дIаозара дийнахьара нормаш массаза тIехкхоачашъеш хьабоагIа уж.

ХIанз кIа чуэца болабеннаб механизатораш. 632 гектарах хIанзе а чуийца даьннад 180 гектар кIа.

— 8 балха дийнахьа гурахьа дийна деррига ялаташ чуийца довла аьнна дош деннад оаха, — яхаш дувц отделене агронома коммуниста Хаяури Махьмада.— Хьатта цIен а деш элеваторе дIаоза ялат. Хьатта ялат цIендеча дика болх беш ба Насибова Аня, Сугаипова Маша, Умаева Заиба, кхыбараш.

Я. ЦУЕВ.

Московски цIастаэлектронни заводо электропромышленноста предприятешта цIена рафинированни цIаст лоаттаду. Дукха къахьега деза из продукт яккхара. Цlаст хьалхагIа конверторашка лоаладу, цунах пластинаш йотт, цул тIехьагIа лаьрххIа йолча ваннашка электролиза наькъаца химически хьисапе цIенду. Московски цIастлоаладерашеи электролитчикашеи хIара бетта тIехкхоачашъю шоай планаш.

Сурташ тIа: мастер П. Стагендов электрик Н. Сергиенков крана балхага хьожаш ба. Аьттехьа — конвертор чура цIаст дотташ латт.

В. КУНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПРИБАЛТИКА РЕСПУБЛИКАШКА СОВЕТИЙ IАЬДАЛ ЮХАМЕТТАОТТАДАЬ 25 ШУ ДИЗАД

СИЙРДАЧА НОВКЪА

Р. СОНГАИЛА,
Литва Компарте ЦК секретарь

Вахара наькъаш цецваллал дукха да. ХIаьта малагIа ба дикагIа, чеxкагIа иразага вохалургвар? Из уйла бIаьшерашка дIа ца йоалаш хиннай литовцага, каст-каста бIаьха никъ баьб цо ираз лехаш. Дерригача дунен тIа дIакъоастадаь дIаэдора буржуазни Литвас къахьегам дукха безаш дола ший халкъ.

Паневежски района «Пааэжерис» яхача колхоза кердача а хозача а цIеношта юкъе да нах чу ца баха дIакъайла латта цIалташ. Парех цхьаннe да хинна Ионас Саушис ткъаь иттлагIа шераш чакхдоалаш ше ваь, кхийна моттиг а йита, Урутвае вахар. Цига шийна ахча а даькка цIава дага хиннавар из. Цхьабакъда, лийрхIар кхоачашхиланзар: дунен тIа дукха го боахаш низ а кхоачабенна, цамогаш а хинна, велар из.

ХIаьта массагIвар иштта «ираз» лохаш! Духхьал Советий Iаьдал юхаметтаоттадалехьарча итт шера Литвера Пааэжерис яхачара а цунна лоалахарча отарашкара а ахархой 86 дезал кхыча мехкашка дIабахар.

Ткъаь пхиъ шу хьалха литовски халкъо хьалнийсдир ший баламаш, гIера Iокхессар помещикийи капиталистийи дукъ. ТIаккха Литва советски халкъий дуккхача къамех латтача вежарашха болча дезала юкъе яхар, Литовски халкъа поэтесса Нерис Саломеяс яздаьд:

СССР-халкъий форда юкъе а яьле,
Керда мера санна, ека хьо,
Цар низ болча, барт тайнача
оазаца,
Сийрда Литва, са беза мохк!

Советски Союза ерригача вежарашха йолча республикашца цхьана мугIаре а этта, боккха гIа боаккхаш дIахьалхашка болабелар Литва мохк а. Республика промышленносто кхаь кIиргагIа арахец 1940-ча дерригача шера арахецаш хиннар миссел продукци. Литва заводий марка тIайола изделеш дунен дуккхача мехкашка кхоач. Литве хьаю металлаш теда станокаш, электромотораш, электросчетчикаш, велосипедаш, электросварочни аппараташ, телевизораш, автобусаш, чкъаьрий доаха кемаш, азотнии фосфоритнии удобренеш, кхы дукха а продукци. Электростанцей мощносташ иттанешца лоархIам болаш лакхъеннай:

Советий Iаьдал эттача шерашка 3674 километр асфальт йилла никъ биллаб, хIаьта хьалхагIа вIалла а дацар уж. ДукхагIа хиннад машиннаькъаш а. Буржуазни правительстно йолча хана Литве граждански авиаци яцар. ХIанз хадданза республика столицана Вильнюсаи республика кхыча районни центраштеи юкъе фецара бувзам, Советски Союза ерригача йоккхача городашца бувзам болча авиалинеех ца дийцача а.

Республика социалистически юрта боахамо хIанз хIама ца эшшаш шозза дукхагIа йоах хьайбай продукташ. Масала, къаьнарча Литве могаргдацар хIанз «Пааэжерис» яхача колхоза дIатIачIоагIдаьча йиъ эзар гектар хулача латтара даьккхачох 1500 саг кхаба. ХIанз укхаза йоаккх 4,5 эзар сага кхоачамхиллал йола продукци. Тхьовра дIаяхача хана моцала кIалхара бовла Пааэжерис яхача юртара цIабаха хиннача литовцашта океана дехьара цIабаьхкача ушалашка хиннача гIомара кагийча участкаштеи кIотарглаштеи метта бIаргадайра шерра даьржа дала, дIадийнар дика хьахула кхаш.

«Пааэжерис» яхача колхозо цхьан гектара тIара 15 центнер ялат, 200 а кхы дукхагIа а центнер коартолаш, 500 центнер столови морковь, 600—700 центнер доакъара свекла йоаккх, баьца гектара тIара 45—50 центнер йол йоаккх. Боахаме 25 трактор, 9 грузовой автомашин, 3 ялат чуэца комбайн я. Типовой йола 17 хьайбаш леладу помещени яьй, хьайбай продукташ дукха йоах колхозо. Къахьегамах дуккха хьаоагIаш хиларах колхозхой йиш хул керда цIенош хьалде, цIен че лелаеча хозача хIамаша тоае, дика баракъа а кога гIирс а эца, телевизораш, мотоциклаш, автомобилаш эца. Ишта бах хIанз беррига литовски ахархой.

ХIаьта тха колхозаш къона ма йий. Цул совгIа, республика боахама Iалаьмате доккха зе деш тIом а тIа ма эттарий. Бакъда, советски строй хилар бахьан долаш, дерригача вежарашха долча халкъаша, эггара хьалха сийлахь-доккхача эрсий халкъо а деш, новкъостал дарах хIанз Литва кхашка болх беш 25 эзар трактор, 2,6 эзар ялат чуэца комбайн, 15 эзар грузовой автомобиль, кхыйола дукха юртбоахама техника я. Литве буржуазес доал деча хана ерригаш а 400 мара трактор ца хиннача уж кIезига яц.

Тха хьалашка ерригa юртбоахама производство дегIаяра ларда хиларах тарра хьувкъам лакхбара тIехьара къовсам лоаттабе йиш яц - лаьтта докъадеш шерра балхаш па дича. Уж балхаш шерра дIадоладеннадац коллективизаци яьчул тIехьагIа мара. Нагахьа санна буржуазес доал деш даьккхача дерригача ткъаь шера къайла йолча дренажаца 12 эзар гектар лаьтта докъадаь дале, хIанз цу способах 80—90 эзар гектар йокъаю. ХIанз укх сахьата къайлача дренажаца докъадаь 430 эзар гектар лаьтта да колхозашкеи совхозашкеи, хIаьта 1970 шу тIакхоачаш кхы а 750 эзар гектар лаьтта докъаде лерхI.

Боккха гIа боаккхаш дIахьалхашка доладеннад Iилма. Литве я ялх Iилма-тохкама отраслеви юртбоахама институт, шиъ филиал, ийс опытни станци. Цар чу болх беш пхи бIаь гаргга Iилма болхло ва. Лаьттана культивировани яра инициатораш я Iилма-тохкама учрежденеш. Укхаза дувцар да лаьттанцара тIо дIабаккхар, кIотаргаш дIаяхар, лаьттан тIехе шаьръяр, оахаш бола лаьттан тIоа кIоаргбар, кхыйола мероприятеш. Уж деррига балхаш хIанз, кхы а йоккхагIча масштабех кхоачашду. Хьаяь йолаш я чIоагтIа йола лакхача квалификацех йоа юртбоахама кадраш кийчъю база. Юртбоахамеи ветеринарнии академеша хIара шера арахец пхи бIаь совгIа лакхера образовани йола специалист, юртбоахама 35 техникумо юрта боахама шера лу ши эзар совгIа юкъера образовани йола специалист. ХIама ца эшшаш виъ эзар специалист хIара шера арахец 17 профессионально-техническ училища.

ХIанз колхозашкеи совхозашкеи болх беш 5500 агроном, зоотехник, ветеринарни лор, инженер, механик ва. Йоккха терко ю юкъерча звенон кадраш чIоагIъяра. Бригадираш, отделеней управляющеш, хьайбай фермай заведующеш болча наха юкъе 25 процент юкъереи лакхереи дешар ховш ба. Дукха бола практикаш заочни е квалификаци лакхъяра курсашка деша багIа. Укх гаргарча шерашка ерригача бригадашта, отделенешта, фермашта керте латтаргба специалисташ е квалификаци лакхъяра курсаш чакхъяьха бола практикаш.

Колхозни строя хьахилийтад юрта боахама деррига доакъош дегIаахара эша дика хьалаш. Цхьабакъда, де дезачунга диллача даьр кIезига да хIанз а. ДIахо а дегIаахара йоккхий резерваши перспективаши йолаш юрта боахам хилар хьагойт тайп-тайпарча лаьттан — экономически зонашка хьалха латтача боахамаша даьхача толамаша. Масала, дIадахача шера Радвилишски района «Драугас» яхача колхоза гектара тIара 28 центнер ялат даькхар, хьаьта Расейнски района «Тирибинис артояс» яхача колхозе — 25 центнер Клайпедски районерча «Витаутай» яхача артела членаша гектара тIара 232 центнер коартолаш яьхар, хIаьта Лаздийски района «Тайкос аушра» яхача колхозе — 191 центнер.

Керттерча культурай хьувкъам дикка лакхбеннача — хьалха латтача боахамаша хIанзле а хьайбай боахама интенсификаци еш доккхий толамаш даьхад. Кацнасски района «Большевикас» яхача колхозе бIаь гектар лаьттана лерхIаш 1026 центнер шура яьккхай, Капсукски района Черняховске цIерахча колхозе—718 центнер. Доахана а хьаккарчашта а шера кхоачамхиллал доакъар вIаштIехьа а даьккха, Кайтядорски района «Дарсунишкис» яхача, Пасвальски района «Павасарис» яхача колхозаша, «Бейнорава» яхача совхозо бIаь гектар лаьттана лаьрхIа даьккхача дулха 108—126 центнер а яьикха, цунна реализаци йир.

Иштта дола масалаш дукха да. Хьалха латтараша хьахьокх литовски лаьттанга фу долалургда, нагахьа санна цох кхы а кхетам болашагIа, дикагIа доал деш пайда эце.

Шоаш лерхIаш дола юртбоахама культурай хьувкъамаш дахац Литва колхозашеи совхозашеи хIанз а. Уж дахара йола ларда я лаьтта доакъадеш ду балхаш шердар, листача лаьтташта известковани яр, кхыйола мероприятеш яр. ХIара шу массаза доал дукхагIа юкъейоалаю минеральни удобренеш, дукхагIа терко ю юртбоахама культурай селекценеи фу леладараи. Хьайбаш леладара даькъе керттера терко тIайохийт племенной болх тоабара, доахан кхоабаш тоададийтара специализаци яра, чIоагтIа йола доакъара база йиллара.

Юрта боахам дIахо а дегIабоалабара стимул хилар КПСС ЦК мартовски Пленума решенешка хьежжа оттадаь гIулакхаш. ХIанз дена дIахо йодача хана Литве юртбоахама производство социалистически боахам дегIаахарах долча экономически законашка хьежжа чIоагтIа ларда тIа оттабаь ба. Юртбоахама производства деррига доакъош рентабельни хилара тIехьа лоаттабу къовсам литовски къахьегамхоша керттера терко тIаяхийтар да.

Советий Iаьдал юхаметтаоттадаь 25 шу дизар белгалдоаккхаш, литовски халкъ хьеж КПСС ленински ЦК-га, Советски правительствата шийга доттагIлен кулг кхувдадаьча, тешшаме хьаллоацаш хиннача, хIара денна из холуш долча вай сийлахь-йоккхача Даьхен дерригача вежарашха долча халкъашка. Советски Литван къахьегамхой чIоагIо еш ба кхы доккхагIча хьинарца дукха езача Даьхенна долча берката кхы а доккхагIа дола толамаш даха.

Вильнюс.

БОКЪОНЦА ДОЛА ХАЛКЪА IАЬДАЛ

А. Я. ВАЛДОВ,
СССР Лакхехьарча Совета депутат, машиностроительни завода бригадир.

Берритача таллинцашта санна сона а дукха деза къаьнача Вышгорода мох тIаьннача пенаш тIа валар. Укхазара бIаргагу города хоза сурт, цуи цIенои кирпишк тIайилла ира тховнаш, дукха нах лела улицаш, майдаш, доазув доаца шаьра форда тIехе. Ишта хIара массаза хьожа сона гу фуннагIа дойя а керда, белгалдаьнна дика хIама.

Гой е вай ханара стиль йолаш яь машиннаькъа воказала керда здани. Кура урагIъяха латт семилетка ханнара йола ртутни выпрямителий заводa корпусаш. Керда зданеш, башенни кранаш, бай тIабаьнна скверaш—иштта дола сурт отт хьалъеш латт город-спутник мустамяэ гуча оагIорахьа бIарг макхоачча...

Къаьстта дог гIоздоал кердача Эстонех уйла йича, Советий Iаьдал юхаметтаотталаь 25 шу дуза ха тIакхоачаш. 1940 шера 21 июле яьккха котало вIаштIехьъяьннаяр Коммунистически парте хьалхле а лелаеш къахьегамхоша йIаьххача хана революционни къовсам лоаттабеш кийчо яр бахьан долаш. Цу событе хьахилийтар са халкъа вахара керда этап: ший кхела вахара да а хинна дIаэттад из, социализма хьалашка тоаделар цун духовнии материальнии хьалаш.

Тахан эстонски халкъо кердача низаца сий ду советски халкъий дохаргдоацача доттагIлен — вай ерриг а коталонаш духьювлача цу хьаста, Советски вежарашха йолча республикай новкъосталца дIабахача тIемо яь хинна хала човнаш ерза а яь, бокъонца йолча космически темнашца дегIабоалабу оаха тхоай халкъа боахам. Цунца къаьтта гу Коммунистически парте ленински къамий хьаькъале политика.

Буржуазни Эстони малхбузерча империализма аграрни — бедала база яр. ХIанз Эстонски ССР чIоагтIа дегIабена промышленни мохк ба. цун продукци дерригача дуненна йовз. 1940 шера хинначуниа нийсбича промышленни производства боарам республике 17-зза лакхбеннаб.

Духхьал укх тIеххьарча итт шера эксплуатаце дIаеннай 278 йоккха предприятии цехи. ХIама ца эшшаш Советски Союза ерригача экономически районашка а кхоач доавол дехьа ухийта эстонски электромотораш, генератораш, радиолаш, экскавтораш, технически процессашта тIахьожам лоаттабараи уж нийсъярaи эша аппаратура.

Укх тIеххьарча шерашка хьаяьй чIоагтIа мах бола дукха продукташ арахецаш йола йоккха сланцехимически промышленность. ТIом хилалехьа яьккхачул иттанешца лоархIам болаш дукхагIа йоаккх электроэнерги.

Эстоне промышленноста кертерачарех цхьа дакъа да чкъаьрий лувцилга. ТIом хилалехьа хьалхагIа хинначул кхозза дукхагIа доах чкъаьрий.

Ерригсоюзни лоархIаме а хинна дIаотташ латт тха халкъа боахама дулх, даьтта, кхыйола шурий продукташ йоаха доакъош, хIаьта иштта лёна кIадаш хьадар а.

Дог гIоздоал Эстоне юрта боахаме хинна овлангара социально-экономически хувцамаш бIаргагуш. ХIанзара эстонски юрт вай ханара техника, электричество юкъе йоацаш ювца йиш яц. Цанкха ца хиннача тайпара шера яьржа пачхаьалкхен новкъосталца кхоачашъеш я мемюраци. Цу хьакъе укх тIеххьарча итт шера хьалха дIадахача бIаь шера даьчул дукхагIа хIама даьд.

Кердалар, белгалдаьнна дикадар ког мел баьккхача гуш да. Из къаьгга гуш да халданза лакхлуча къахьегамхой вахара хьалаца а. Эшаш долчун кхоачам бола вахар хьахилча наьха безам отт баракъа ховагIа дувха, цIен че лелаеш долча хIамаца тоае. Цу хьакъе Советски Эстони буржуазни Эстонел гаьнна хьалха яьннай. Масала, зипахи даьрехи яь хIамаш 1935 шера леладеш хинначул диазза дукхагIа леладу. Кхы а чIоагIагIа лакхденнад бахача наха книжкаш, мебель, радиоприемникаш, телевизораш, мотоциклаш эшилга. Ма дукха хьаяьй тханцига керда школаш, больницаш берий учрежденеш, нах чубаха цIенош. Духхьал укх тIеххьарча пхийтта шера хьалдаьд 142 эзар квартира йола керда цIенош.

1940 шера Эстоне ерригa а шовзткъа юкъера школа мара яцар, хIанз — 250. Республике бахача нахах хIара итт эзар саг лоархIаш 157 студент ва. Ткъаь пхе шера чухь хIама ца эшшаш кхозза совгIа дукхагIа хиннай Iилма учрежденеш.

Эстонски буржуазе ше мехка доал деш йолча хана халкъа демократически бокъонех лаьца чIоагтIа дувцар. ХIаьта боккъалдар аьлча хиннар фу дар? Берриташ а баха нах цхьа миллион саг мара воацача зIамигача мехка итташ эзараш вах бар бе болх боацаш. Цунах оалар «лоIаме» къахьега йола бокъо, хIаьта боккъалдар аьлча из яр моцал лелае йола бокъо. Е фу дар болх беш волча сага буржуазни Эстоне хьакхайкаль дош ала, собранеш е, кепа йоазов паргIате, нагахьа санна болхлой класса парти а болхлой кепа йоазув а, хила бокъо йоацаш хилча?

Эстонски ССР моттигерча Советашка 12 эзар гаргга саг хержав, царех 58,7 процент болхлойи колхозхойи ба. Республика Лакхехьарча Совете хержа Эстонски халкъа 178 воIи йоIи я. Царна юкъе дукха болхлой класса викалаш ба.

Эстонски ССР Лакхехьарча Совета беррига болх коммунизм хьалъяра декхараш толамца кхоачашдара тIаберзабаь ба. Из ха а да-кха диаза дола халкъа Iаьдал...

(ТАСС).

Таллин, 13 июль.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ДРВ УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА МИНИСТЕРСТВА ЗАЯВЛЕНИ

ХАНОЙ, 16 июль. (ТАСС). Вьетнама Демократически Республика унахцIено лораяра министерства селхан араяьккхай американски авиаце ДРВ санаторешцеи госпиталаштеи варварски хьисапе бомбаш еттарах йола заявлени, яхаш хоам бу Вьетнамски информационни агентства.

Укх шера февраль бетта денз 11 июле кхаччалца йолча хана, йоах заявлене тIа, американски авиаце бомбаш йиттай, йоагаяьй, йохаяьй Винь-Линь яхача районерча Куанг-Бинь яхача провинцера, Вьетнама Демократически Республика кхыча районашкара 30 медицински учреждений, туберкулезни санаторий, лепрозорий, госпиталь.

Заявлене тIа белгалдоах, цхьайолча госпиталаштеи санаторештеи американски стервятникаша 5-зза, 7-зза, кхыметтел 14-зза бомбаш йиттай, яхаш. Къаьстта чIоагIа бомбаш йийтар ДРВ эгтара йоккхагIа йолча Куинь-Лам яхача лепрозорена. Цига бомбаш еттарах 139 саг вийр, 80 сага човнаш йир. Лепрозоре 160 эзани цIенъяь йохаяьй.

Цшта хIама хилар Тхань-Хоа яхача туберкулезни санаторе а. Американски стервятникаша йийттача бомбаша 30 саг вийр, царех 5 лор а волаш. Санаторе 50 гIишло йохаяьй. Тхов кIийлеи дарба делгеи доацаш висар 600 саг.

Укх тIеххьарча деношка Вьетнама Демократически Республика больницашта, госпиталашта, санаторешта тIа-тIа дукхагIа бомбаш етт американски стервятникаша, унахой, медицински болхлой, кхалнах, бераш доа а деш, йоах заявлене тIа. Къизалга дилача Гитлерал а юкъерча бIаьшерашка хиннача деспотел а тIех ба американски империалисташ.

Вьетнама Демократически Республика унахцIено лораяра министерства хьалха харцахьа дерхI ДРВ медицински учреждениешта американски авиаце бомбаш еттилга, деррига мехкашкарча дунен халкъашта юкъерча медицински организацешка, лорашка, Iилмахошка, хIаьта иштта прогрессивни болча американски лорашка, Iилмахошка, берригача американски къахьегамхошка кхайк из американски империалисташа лелалеча варварски гIулакхашта хьалха духьала бовлара уж тIахьехаш.

ДРВ унахцIено лораяра министерства хьалха дIадех США-ра ДРВ-на духьал беш бола тIом, Къулбехьен Вьетнаме беш бола агрессивни тIом соцабелга, цо ший а ший сателлитий а эскари деррига гераи Къулбехьен Вьетнамера аравоаккхилга. Хиланза даргдоацар да США-с цIенхаштта женевски соглашенеш чакхйоахилгеи юкъе саг а ца эккхаш ший гIулакхаш мехка шинна а даькъа тIа вьетнамски халкъо ше къоастаделгеи.

«МАРИНЕР-4» ГIАТТАРГА

НЬЮ-ЙОРК, 16 июль. (ТАСС). Селхан московски ханах 16 сахьати 41 минути яьлча «Маринер-4» яхача автоматически межпланетни станце тIа болх бе йолаелар Марс яхача планета тIехен телевизионни сурт лаьтта Iочудала деаш йола хIама дагадоха устройство. Устройства болх баьча хьалхарча 20 минута яь «Маринерера» хьакхоачаш хинна сигналаш «яьсса» яр. Цхьа ха яьлча, информационни агентствашта деча хоамех, хьалхарча массехк лине сигналаш кхаьчар, американски Iилмахоша лерхIачох, «хьалхарча сурта рамка» хIанаехьа а хьакхаьчай. Цхьа сурт Iочудалара 8 сахьати 35 минути эшаргья. Оттаьча программага хиллача, хьалхарча сурта тIа хила еза планета къилбаседа полушаре тIара «влиянум» яха марсиански яьсале.

* * *

НЬЮ-ЙОРК, 16 июль. (ТАСС). Информационни агентствашта деча хоамех, Йоганнесбургерча (Къулбехьен Африка) вIашка тохара станце «Маринер-4» яхача станцегара Марса тIехен хьалхарча сурта хьалхара итт лини хьакхаьчачул тIехьагIа Пасаденерча реактивни двигателий лабораторе директора Уильям Пикеринген «Маринер-4» яхача программа кулгалхочо Дан Шнейдерманен аьлар хьаэцаш дола сурт, шеко яц, планета Марса сурт хилар.

* * *

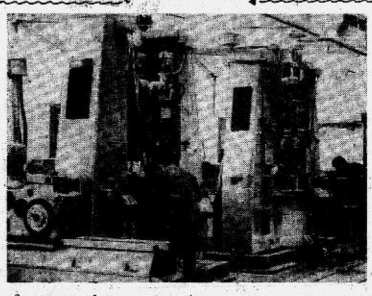
НЬЮ-ЙОРК, 16 июль. (ТАСС). «Маринер-4» яхача американски автоматически межпланетни станце лаьтта Iочуденнад Марса хьалхара сурт. Информационни агентствашта деча хоамех, американски Iилмахоша йоах, сурт «вIаштIехьа» да.

ТIеххьара даьча хоамех, «Маринер-4» яха станци Марса шоллагIа сурт Iочудала йолаеннай.

* * *

ВАШИНГТОН, 17 июль. (ТАСС). «Маринер-4» яхача американски автоматически межпланетни станце лаьтта Iочуденнад Марса тIехен хьалхара сурт.

Американски информационни агентствашта деча хоамех, сурта юкъе я Марса тIехен «цхьа геттара чIоагIа къаьга район», хIаьта планета горизонт кIезиг-дукха бIехъяь я. Специалисташта хетачох, из «цхьа геттара чIоагIа кIаьга район» дукхагIча даькъе Амозонис яха «яьссале» я, бакъда сурта тIара яр Марса кхыйола «яьссале» хила а тарлургIа. Из къаьстта ца хилар дашха доагIа «Маринер-4» яхача станце тIа оттаь телекамераш оттаьча хана кIезига хьалхагIа болх бе йолаяьйтарца, сурт даккха лерхIача Элизиум яхача «яьссаленна» оагIорахьа уллача Марса района сурт даьккха хила а тарлу.

Экономически вIаши новкъостал дара Совета рекомендацех 200 совгIа тайпа машинаши оборудовании арахецара специализаци еш я Болгаре Халкъа Республика.

Соферча металл теда станокаш еча заводе хьаю автоматически линеш, хIаьта цар къахьегама овсарле 5-зза совгIа лакхъю.

Сурта тIа: завода цехе.

Болгарски фототелеграфеи ТАСС-ен сурт.

СОЦАДЕ КЕРДА ТIОМ КИЙЧБЕЛГА

БЕРЛИН, 17 июль. (ТАСС). Селхан укхаза араьккхай Малхбузен Германе правительствас лелаеча кхерамерча политика хьакъехьа йола ГДР правительства заявлени.

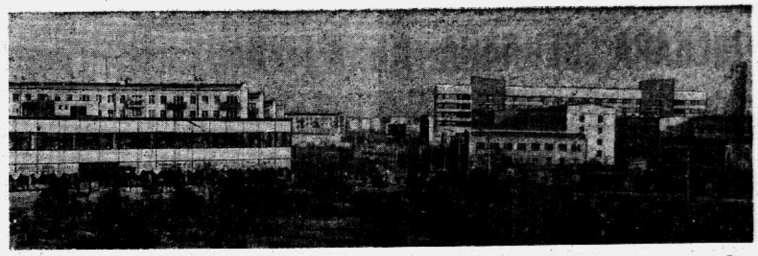
Заявлене тIа белгалдоаккх, ФРГ гражданий вахара хьаштех меттел, ГДР ерригача кхыча европейски пачхьалкхений а кхерамзленах доагIача «чрезвычайни законодательства» цхьадола законаш малхбузерча Германе бундестаго тIаэпар. Заявлене тIа йоах, «чрезвычайни законодательство», «тотальни тIом» кийчбе дерхIаш Малхбузерча Германе диктатура режим оттаяра тIадерзадаь да. «Чрезвычайни законаш» потсдамски соглашенеш тIара хьалоагIача декхараштеи дунен халкъашта юкъерча бокъон нормаштеи духьала даьха да, йоах заявлене тIа.

Германски Демократически Республика правительствас ерригача европейски пачхьалкхений правительствашеи парламенташи, къаьстта антигитлеровски коалице керттера пачхьалкхенаш тIахьех дунен халкъашта юкъерча бехктокхамеи дунен халкъашта юкъерча декхарий уйла а яь, германски милитаризм авантюристически йохаяра.

* * *

ГДР правительство ООН членаш йолча ерригача пачхьалкхений правительствашкеи парламенташкеи кхайк Малхбузерча Германера йоагIача агрессе кхерам дIабаккхара наькъаца машар Iалашбара тIахьехаш.

ГДР правительство ФРГ берригача гражданашка кхайк Боннас кийчъю кхераме авантюраш чакх ца яхийтара уж тIахьехаш.

МОСКВА. Столица къулбехьен-малхбузехьара район. Дукха ха яц укхаза яьсса аре хинна, хIаьта хIанз бIаргагу дукха этажаш йола нах баха цIенош, магазинаш, школаш, берий бешамаш, вахара гIулакхашта нах Iалашбара йола предприятеш. Хьалдаьча гIирсашта юкъера мукъа моттигаш хозьяьй бешамашеи спортивни майдашеи а скверашеи эзашеи а.

Сурта тIа: Вернадске проспект. Аьттехьа — хьалдеш латта «Радиоэлектроника» керда цIенош. Цу чу хургья Iилма учреждениеш.

ТАСС фотохроника.

ГОРОД ХОЗЪЕ ЕЗА

КПСС Грозненски горкоме хилар городерча художникий-оформителий, скульпторий, архитекторий совещани. Нохч-ГIалгIайчен столица — город Грозни хозъяра, цIенъяра хьакъехьа къамаьлаш дир гулбеннарашa. Гойтара агитаце идейно-художественни боарамах лаьца совещане доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропаганда агитацеи отдела заведующе заместителa Э. И. Лина. ЧIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар совещане хиннараша художника А. Н. Сафронова «Эстетикеи вай городи» яхача темах яьча докладага.

Совещане къамаьлаш дир города улицашка, майдашка, скверашка, паркашка гойтара агитаци тоаяра хьакъехьа, цIенош архитектурно хоздара хьакъехьа предложенеш а йоалаеш къамаьлаш дир совещане архитектораша нн. Бирковича, Шабаньянца, Ленински района керттерча художника нов. Григорянца, кхычар.

Совещане къамаьл дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара О. С. Беляева.

С. СУЛТАНОВ.

КЪОНА СПЕЦИАЛИСТАШ

Укх шера эгтара хьалха дийша йистебаьнна слесараш - сантехникаш арахийцаб № 10 йолча профтехучилища. Царна юкъе йиълагIа разряд йолаш итт саг ва, кхоалагIа разряд йолаш — 47 саг, шоллагIа разряд йолаш —17 саг, верригa — 74 саг.

Дийша йистебоалаш Кавсантехмонтажа дIа-юха ухача механизированни колонне болх беш шоай производственни практика дIахьош хилар уж. Цига царна кулгалдеш бар йоккха опыт йола производственни хьехама мастер Лукин Анатолий Владимирович, Дьячков Анатолий Васильевич, кхыбараш.

Практика дIахьош дика болх барца цхьаболча дешархошта коммунистически къахьегама ударник аьнна сийлен цIи еннай. Царех ба: Шаталов Александр, Мианицкий Анатолий, Данилов Иван, Бережной Анатолий.

Дийша йистебаьннараш вай республике, кхычахьа болх беш хургба. Иштта, кIирандийнахь Волгоградерча юнсантехмонтаже болх бе 25 саг вахар.

Г. АЛМАЗОВ,
№ 10 йолча профтехучилища замполит.

ДIАЮВШ Я ШОЗЛАГIА ЮВ КУЛЬТУРАШ

Ялаташ чуэцалга дика а духхьала группови методах а дIадоладаьд Сунженски района ЦIеча Эскара цIерахча колхоза механизатораша. Хургдар гучадала дукха ганзар. Масала, РСМ-8 яхача 4 комбайно шин дийнахьа ах дийнахьа 150 гектар майда тIара мукх чуийцар. Колхозе эгтара дикагIа дола толамаш даьхад комбайнераша Забабурин Анатоле, Носоев Ивана, Барадавко Ильяса, Михайловский Павела. Дийнахьара нормаш 12 гектар йолча 15 гектарал кIезигагIа доацаш ялат чуэц хIаране.

Цунна тIеххьа ча хьагулдара а аргIаш дара а балхаш ду совхозе. Нормах 60 гектара тIара гулде дезача 80 гектар майдан тIара ча хьагулду механизатораша Ефимов Олега, Белогуров Николая.

Лаьтта ахара а шозлагIа дIаювча культурашта лаьтта кийчдара а балхаш шин сменах ду трактористаша Орлов Василе, Туров Павела, Батманов Василе, кхычар. Лоацача хана 150 гектара тIара лаьтта дика кийчдир цар.

ДТ-54 яхача трактора тIехьа ши сеялка а йийза шозлагIа дIаюв культура дIае волавелар механизатор Житников Александр. 50 гектар хулача кхай тIа борци, хIаьта шоай участка тIара юхедисача лаьтта хьажкIаши дIае йолаяьй хIана.

К. ВЛАДИМИРОВ.

КЪОНА МЕХАНИЗАТОР

Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза йиълагIча отделене дикагIболча къонача механизаторех ва комсомолец Маматиев Сайд-Эмин. Ший механизатора болх цIи хезача хьажкIаш лелаеча Чагаев Iимрана комсомольско-кагирой бригаде дIаболабаьб цо. Механизатора хала говзал караерзаеш низ тIабахийтта опытни бригадираца Iомадуш хилар къона комсомолец. Дукха ха ялалехьа кхоачашхилар дагалаьттар.

ХIара гектара тIара 22 центнер кIаи мукхи чуэцара социалистически декхараш тIаийцад цар укх шера. Къахьегама доккхий толамаш доахаш ва шийгIонча волча Газаматов Ахьмадаца шоай агрегатаца ялаташ чуэцаш вола нов. Маматиев. Планах 12 гектар хьакха мара ца дезача дийнахьа 21 гектара тIара ялат хьокх цар. Еррига а 400 гектара тIара культураш чуийцай бригадо. Агитатор волча цу комсомольца боккха общественни болх бу шоай бригаде. Дика болх барахи производствацара цун гIулакхаши бахьан долаш шозза Сийлен грамота еннай цунна района комсомола комитето. Ялаташ чуэца доладеннача хана денз 4-ча отделене партийни профсоюзни организацей карара кара тела цIе вымпел лелаю цун агрегато.

А. ВОЛОВШИКОВ.

КЕРДА ГIИШЛОШ

Укх деношка Катаяма цIерахча поселке эксплуатаце дIа а енна болх бе йолаеннай «Старогрознефта» треста болхлой Iалашбара отдела керда ши тика, цаI — промышленни товарей, шоллагIъяр пхьегIий боахамей, № 3 йола бувзама отделени, цул совгIа, Старопромысловски районера № 3 йола библиотека. Уж ерригаш хьаллъяьй «Грозпромстрой» треста № 8 йолча гIишлой-монтажни управлене гIишлонхоша.

Ма хоза, хет кердача тикашка дIачуваьлча. СапаргIата, цIена я укхаза массанахьа. Дезаш дола товараш да. Цудухьа хул укхаза ден-денна дукха нах.

Иштта, хоза мебель а оттаь кийчъяьй бувзама отделени, библиотека. Шийна эшаш дола литература харжа йиш я библиотеке веначун. Керда журналаши газеташи деша йиш я.

Цхьабакъда, кIеззига кхоачамбоацараш да цу кердача зданешка. Масала, бувзама отделене газеташи открыткаши дохкаргдолаш оттаь шакха а автомат болх беш яц, хIаьта библиотеке деррига бархI гIанд мара дац.

Теша безам ба уж лоадам боаца кхоачамбоацараш кастта дIадоахаргхилара.

Ф. КОРОТКОВ,
В. КУРБАТОВ.

Барт тайна къахьег

Ермоловски элеватора Тасуев Лаьча начальник волча комбинированни доакъараш кийчдеча цеха коллективо шерагара шерага лакхду ший къахьегама толамаш. Цу коллективе верригa а 8 болхло мара вац, цхьабакъда массава а барт тайнеи балхах ка йоалаши ва. Къахьегама овсарле дегIайоалаелга, продукце дикал лакхъелга, продукцега дIабода мах лохбелга шоай керттера декхар а лерхIаш къахьегаш ба уж. Иштта болх барах дика толамаш даьхад цар. Хьалхарча ах шера 3205 тонн лакхара дикал йола комбинированни доакъараш кийчдаьд цеха коллективо, планах 2900 тонн мара йоацача. Цу юкъа кхоадаьд 1070 сом ахча.

Цехе къаьстта дика къахьегаш ба Сугаипов Саламу, Баматгириев Гала, Баиев Жунид, кхыбараш. ХIара бетта йола нормаш тIехкхоачашъю цар. Иштта ка а йоалаш болх беш я арахецача продукце дикала тIахьожам доаттабеш йола химик-лаборантка Медведева Вера Ивановна.

Коммуниста Тасуев Лаьчийна дика бовз ший болх. Хьинарера общественник а дика пропагандист а ше хиларах тарра ханханнахьа беседаш ю цо, керда газеташи журналаши деш коллективерча болхлошта. Цеха партийни организаце секретарь волча по зика дIаоттабаьб болхлошта юкъе беш бола кхетама болх.

Я. ЦУЕВ.

№ 14 йола «Агитатора блокнот»

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропаганди агитацеи отдела № 14 йола аргIанара «Агитатора блокнот» кепа а теха арадаьннад.

Машиннаькъахой Ерригсоюзни ди деадара хетаь машиннаькъа Грозненски отделене начальника И. Кичика статья я цу номера тIа.

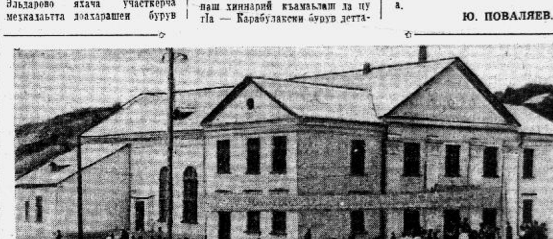
«Семилетка гIа» яхача рубрика кIал кепа теха я Орлинная—Эльдарово яхача участкерча мехкадаьтта доахарашеи бурув деттарашеи даьхача къахьегама толамашта хетаь В. Снегирева язъяь «Гаьнна тохкача» яха корреспонденци.

Блокнота тIа кепа теха да Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен педагогически института студенткай «Тха ираз тха да» яха гуччахьара письмо.

Агитколлективай кулгалхой юкхьанцара республикански методически конференце дакъа лоацаш хиннарий къамаьлаш да цу тIа — Карабулакски бурув деттача контора партбюро секретара А. З. Литвиненко, Грозненски ремонтно-механически завода партбюро секретара К. И. Матвеева, кхыбарий. Шоай коллективашта юкъе массово-политически болх дика вIаштIехьбаккхарах дувц цар.

Цу рубрика кIал кепа теха я «Политически агитаце мел йолча торонех шерра пайда эца» яха КПСС Грозненски райкома секретара Т. А. Ахматхановай статья а.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Укх денношка дог гIоадоакхаш дика совгIат кхаьчад Ножай-Юрта района къахьегамхошка. ДIадахача шоатта дийнахьа дукха алам дар керда хьалдаьча района культура ШагIа.

Цу дийнахьа укхаза гулбеннарашта доккха концерт оттадир моттигерча художественни самодеятельноста артисташеи Ножай-Юрта къахьегамхой болча хьоашалгIа баьхкача Нохч-ГIалгIай иллейи халхарийи ансамбла артисташеи.

Сурта тIа: керда хьалдаь Ножай-Юрта района культура ЦIа.
А. Кобнашвиле сурт.

ВЕЖАРАШХА ДОЛЧА МЕХКАШКА

ПРАГА. ИиълагIча пятилетка (1966—1970 шш.) халкъа боахама план ювц чехословацки коммунисташа. Укх деношка ерригача республике еш областной партийни собранеш я. Цига КПЧ ЦК январски апрельски Пленумий решенешка хьежжа къесталу халкъа боахам дегIабоалабара керда пхе шера план оттаеш партийни боахамеи организацей хьалда дола декхараш.

Промышленносте капитальни вложенеш дикагIа пайда баргболча тайпара дIа-юха нийсъяра дешаш дийцар Малхбоален Словаке партийни активисташа. ИиълагIча пятилетках республика шолагIа йола металлургически база а хинна дIаоттаргья из область. Капитальни вложеней дукхагIа дола дакъа — 20 миллиард совгIа крон — дIалохийт малхбоаленсловацки металлургически комбинат хьалъярга. Цу комбинато тIом хилалехьа хиннача ерригача чехословацки металлурге луш хинначул шозза дукхагIа болат лургда.

Къулбехьен Моравеи малхбузен Чехеи коммунисташа керттера уйла тIайохийт дIахо а машиностроени дегIайоагIаргйолаш, машинаши оборудовании еча специализаци ергйолаш план оттаяра.

Партийни активаша къаьстта терко тIайохийт юрта боахам лакхбара, ялат, хьайбай продукташ дукхагIа яхара, чIоагIа йола доакъара база хьалъяра.

Партийни активай балха юкъе дакъа лоаи КПЧ ЦК президиума членашеи секретарашеи, хIаьта иштта партийни пачхьалкхени органий кхыча хьалхле лелаеча деятелаша а.

* * *

СОФИЯ. Болгаре эгтара а йоаккхагIа йолча Димитровски химически комбинато хIара шера дукхагIа арахец аммониевой кислота, суперфосфат, серни кислота, метанол, кхыйола химически продукташ. Толамца хьалъеш латт шера 110000 тонн фосфорни кислота арахецаргйола керда фабрика.

Оттаяь я химикофармацевтически промышленноста эша безал кийчъяра керда технологи. Эзар тоннал совгIа медикаменташ лургйола лаьрххIа цех хьаеш я.

* * *

БУХАРЕСТ. РРП III-ча съезда оттаяь директиваш кхоачашъеш къаьстта дола гIулакхаш карагIдувларах РНР пачхьалкхен совето 6 эзар гаргга волча сага орденаши медалаши еннай. СовгIаташ деннараштa юкъе ба болхлой, инженерно-технически болхлой, кхашка болх бераш, партийни пачхьалкхени болхлой, Iилмаи культураи деятелаш. Социализм хьалъеча хьалха латтача дуккхача наха доккхий пачхьалкхен совгIаташ дIатийлар пачхьалкхен совете.

(ТАСС).

«БАРКАЛ ШОАНА»

Атта даш районни центрера Пригородненски производственни боахама Йоккхача АтагIа кхача. Цхьабакъда, цхьаккха хIама новкъа дац кхашка къахьегамхой болча йодача агитмашина. ХIаьта шоашта сакъердам бахьаш боагIаргболчарга сагувсаш хул къахьегамхой а.

Дика вIаштIехьбаьккхаб Йоккхача АтагIарча культура ЦIен коллективо ший болх.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш вахаре кхоачашъеш ба цун болхлой.

Кхашкарча отделенешка, свекла лелаерий фермашка, тракторни бригадашка, кхычахьа хул каст-каста культура ЦIен агитбригада. Агитбригаде чувоагIа итт саг, уж массава комсомольцаши КПСС членаши ба. Дукха беза къахьегамхошта агитбригада членаш. Уж ба Йоккхача АтагIарча юкъерча школа хьехархой Н. Платонова, киномеханик Л. Галаев, наха геттара хоза хета тайп-тайпара халхараш ду лакхехьарча классашкара дешархой — А. Берсанови М. Хамбиеви, художественни кулгалхо Т. Горчханов, кхыбараш.

Балхаш доладеннача хана денз ткъаьи иттаза кхашка араьнна хиннай агитбригада. Къахьегамхошта лекцеш ешаш, тайп-тайпарча темаех докладаш еш, керда журналаши газеташи дешаш хул агитбригада членаш.

Белгалдаккха дезаш да къахьегамхошта хьалхашка оттаду концерт юдадале хьалхагIа дикагIа йолча звенной, бригадай, фермай балхах лаьца цига къамаьлаш деш хилар. Цудухьа массанена довз шоай новкъостий дика гIулакхаш, цар хьокхамех болх дикагIа вIаштIехьбаккха а гIерт.

Яхье баьннарех хьалха ваьннар а гIехьависар а малагIа ва къахьегамхошта вIахойташ дикка къахьег агитбригада членаша. Цул совгIа шоай концерта программа юкъе цар доладу къахьегам ца безараштa таIазар деш дола иллеш, стихаш, хестабу дика къахьегараш.

Лоацца аьлча, цхьаккха ди дIадац агитбригадо кхашкарча къахьегамхошта гIулакх ца деш.

Цхьаццайолча хана тайп-тайпарча отделенешка дийнахьа шиъ-кхоъ концерт оттаду агитбригада членаша.

— Цкъаза чIоагIа кIаьдлу тхо, цхьабакъда, кIаьдденнад аьнна бIу ца къожабеш тхоашта, махетта гIулакх ду оаха юртбоахама къахьегамхошта. — дувц библиотекара М. Шуаиповас. Терко йоацаш битац оаха болх бе раьза а боацаш, наха даьккхар цуаш, къаракъ мелаш дела тунеяпаш а. Масала, царех бар Халаев Абуи Исламов Вахеи. Уж массарел хьалхагIа теркал бир агитбригада членаша.

Дукха ха яланзар уж шиъ берригаш цецбовлаш хувцавала. ХIанз массанена нийсса къахьегаш ба Абуи Вахеи. Из а, из санна дола кхыдола а дика гIулакхаш де вIаштIехьдаьннад агитбригада члений.

Цудухьа ба царна къахьегамхой а чIоагIа раьза. «Баркал хилда шоана, юха дувлалаш тхо долча». — яхаш накъа йоакх цар агитбригада.

Г. АЛХАЗОВ.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

ЛадувгIа

20 июль.

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта лаьрхIа передача (эрсий меттала). 6.46 — Ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.20 — Хоамаш. 7.40 — «Къона тIехье» яха передача (гIалгIай меттала). 7.55 — Передачай программа. 8.40 — «Сердало» газета обзор. 8.50 — Ашараш. 16.00— Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.10 — Молдавски операн балетен театра артистий концерт. 16.35 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45 — «Къонал» яха передача (гIалгIай меттала). 17.00 — Литературни передача (нохчий меттала). 17.15 — Промышленноста болхлошта лаьрхIа передача (эрсий меттала). 17.30 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.45 — «ДIаяхача замах юхедисача денерча гIулакхашта къовсам доаттабе» яха беседа (нохчий меттала). 18.25 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.35 — Лирически ашарий концерт.

УКВ: 9.00 — «Машар массанена без» яха концерт. 9.30 — «Къовсама поэма» — симфонически оркестрай Бебергана. 9.54 — «ЗIамагIа волча вийий цIерах йола улица» школьникашта передача. 10.50 —«Песни странствующего подмастерья» яха музыкальни передача. 11.49 — «БIехала бийса» Бонов Петярана дувцар. 19.00 — «Сехкъий баллада» яха радиопостановка. 20.44 — «Чебан Тамара дIаоал илли» яха музыкальни передача. 21.21 — «Тайжа Дон» яха Дзержинске опера монтаж.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНЕ: 12.00 — Школьникашта дола календарь. Гайдара цIерах йолча республикански библиотекера передача. 13.00— «Иван Царевичи бирса борзи» яха Къилбаседа-ХIирий тенагий театра спектакль. 18.25 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.40 — Грозне стройкашта. Репортаж (нохчий меттала). 18.50 — «Юрти нахи» яха передача (нохчий меттала). 19.50 — «СССР — морская держава» (нохчий меттала). 20.20 — Телевизионни кердадараш. 20.35 — «Ужаш болхар Малхбузехьа» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 12-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культуран, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ02627. Заказ № 4056.